

Nr. 12.

Warszawa, dn. 15 czerwca 1937 r.

Ogóln. zbioru Nr. 682.

WYDAWCA: W imieniu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych — Prezes Rady Związku inż. Piotr Drzewiecki. Za redaktora odpowiedzialnego inż. Antoni Dunin

REDAKCJA I ADMINISTRACJA: Warszawa, ul. Marszałkowska 140, tel. 594-26. Adres telegr.: „Metalowcy — Warszawa”.

Prenumerata wynosi z przesyłką w kraju: zł. 5 kwartalnie. Numer pojedynczy zł 1.—

SPRAWOZDANIE

z działalności Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych w 1936 r.

I.

STATYSTYKA ZWIĄZKOWA.

Rok 1936 upłynął pod znakiem dalszego zwiększenia zapotrzebowania na wyroby przemysłu metalowego przetwórczego. Stan zatrudnienia wzrastał stale w ciągu całego roku sprawozdawczego, osiągając maximum w listopadzie i grudniu 1936. Ilość robotników, zatrudnionych w przemyśle metalowym w dniu 31 grudnia była wyższa od przeciętnej liczby robotników zatrudnionych w 1936 roku o 5,5%; zjawisko, które w uprzednich latach nie miało miejsca. Obroty fabryk metalowych też wzrosły dość poważnie w stosunku do roku poprzedniego.

Poniżej podajemy dla porównania cyfry ogólnej ilości robotników, zatrudnionych w zakładach przemysłowych różnych branż, liczących od 20 robotników wzwyż. Cyfry te wzięte zostały z „Wiadomości Statystycznych” Głównego Urzędu Statystycznego. Oznaczają one ilości robotników, zatrudnionych w grudniu każdego roku w każdym z wymienionych przemysłów przetwórczych.

Przemysł	Ilość wszystkich zatrudnionych				Rok 1936 w % r. 1928
	w r. 1928	w r. 1934	w r. 1935	w r. 1936	
Włókienniczy	178.021	121.767	132.634	134.771	75,7
Metalowy	97.655	57.311	66.314	82.499	84,5
Spożywczy	81.362	39.746	43.427	46.382	57,0
Drzewny	48.586	29.178	35.397	38.319	78,9
Chemiczny	38.133	30.994	33.091	35.792	93,9
Papierniczy	13.598	12.305	12.405	13.667	100,5
Budowlany	32.854	5.868	9.882	9.710	29,6

Jak widać z tego zestawienia, przemysł metalowy przetwórczy w 1936 roku, nawet bez uwzględnienia warsztatów wojskowych i kolejowych, zachował w dalszym ciągu swoje drugie miejsce co do ilości robotników.

Stan zatrudnienia zwiększył się, jak widzimy, we wszystkich wyżej wymienionych przemysłach z wyjątkiem przemysłu budowlanego. W zestawieniu z rokiem 1935 największe zwiększenie zarysowało się w przemyśle metalowym ok. 24%, drzewnym ok. 8% i spożywym ok. 7%.

W stosunku do roku 1928 najwyższy spadek zatrudnienia wykazuje w dalszym ciągu przemysł budowlany (70,4%), na drugim miejscu idzie przemysł spożywczy (43%), na trzecim przemysł włókienniczy (24,3%), na czwartym przemysł drzewny (21,1%), na piątym przemysł metalowy (15,5%).

Poniżej podajemy zamieszczone wyżej dane za rok 1936, dotyczące ilości wszystkich zatrudnionych robotników — zestawione na podstawie zmienionego od stycznia 1937 roku dotychczasowego układu zespołu zakładów, objętych miesięczną statystyką stanu zatrudnienia Gł. Urzędu Statystycznego. Wprowadzone zmiany dotyczą głównie przemysłu metalowego, a mianowicie Gł. Urz. St. a) wydzielił w przemyśle metalowym w oddzielną grupę przemysł elektrotechniczny oraz b) grupę zakładów, obejmującą wytwórnie wojskowe, fabryki amunicji i naprawcze warsztaty kolejowe, dla której dotąd ogłaszano dane osobne i w stosunkowo wąskim zakresie, rozdzielił między odpowiednie gałęzie przemysłu przetwórczego. Z grupy tej, rzecz oczywista, przeważająca większość została włączona do przemysłu metalowego, co jest całkowicie

Tablica Nr. 1. Wielkość fabryk pod względem ilości zatrudnionych robotników.

FABRYKI Z ILOŚCIĄ ROBOTNIKÓW	O D D Z I A Ł Y														O g ó ł e m
	1. Warszawski	2. Podwar-szawski	3. Łódzko-Kaliski	4. Kujawsko-Płocki	5. Radomsko-Kielecki	6. Dąbrowski	7. Lubelski	8. Lwowski	9. Krakowski	10. Poznańsko-Pomorski	11. Cieszyński	12. Górnośląski	13. Gdański	14. Kresowy	
Nieczytane 0	1	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4
do 50	46	4	11	1	6	2	4	4	1	8	—	3	4	2	96
51 — 100	21	2	2	1	1	5	—	1	1	2	5	1	—	1	43
101 — 200	23	5	1	2	4	3	—	1	1	8	3	1	—	—	52
201 — 300	7	2	2	—	1	4	1	—	—	2	1	1	—	—	21
301 — 400	3	—	1	1	1	2	—	—	—	—	1	—	—	—	9
401 — 500	1	1	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1	—	—	7
501 — 600	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	4
601 — 700	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
701 — 800	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	3
801 — 900	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
901 — 1000	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	3
1001 — 1500	3	1	—	—	2	1	—	—	—	1	—	—	1	—	9
1501 — 2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
powyżej 2000	1	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	1	—	—	5
	107	16	20	5	18	21	5	6	7	23	14	8	5	3	258

Tablica Nr. 2. Ilość zakładów, wytwarzających artykuły wskazanej grupy.

GRUPY	O D D Z I A Ł Y														O g ó ł e m
	1. Warszawski	2. Podwar-szawski	3. Łódzko-Kaliski	4. Kujawsko-Płocki	5. Radomsko-Kielecki	6. Dąbrowski	7. Lubelski	8. Lwowski	9. Krakowski	10. Poznańsko-Pomorski	11. Cieszyński	12. Górnośląski	13. Gdański	14. Kresowy	
I. Maszyny i aparaty	25	3	13	—	—	2	1	2	1	7	3	2	1	1	61
II. Maszyny i narz. rolnicze	2	6	—	3	2	2	3	2	—	5	2	—	—	1	28
III. Elektrotechniczna	15	—	2	1	1	1	—	—	1	2	3	—	1	—	27
IV. Narzędzia, wagi i wyroby precyzyjne	16	1	1	—	3	2	—	1	2	5	1	3	2	—	37
V. Odlewy	17	5	9	3	10	9	4	3	2	8	8	3	1	2	84
VI. Wyroby kotlarskie	8	—	1	1	1	2	—	—	—	4	—	1	1	—	19
VII. Urząd. zdrowotne	5	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
VIII. Wyroby żel., konstr. żel., opakow. blaszane i inne . . .	31	5	6	1	3	10	—	—	2	4	6	5	3	—	76
IX i X Wyr. metalowe i amun.	27	2	2	—	3	4	1	2	—	3	3	1	1	—	49
XI. Drut i gwoździe	6	—	1	1	1	5	—	—	1	—	2	—	—	—	17
XII. Motoryzacyjna i rowerowa	16	1	2	—	1	2	—	—	1	4	3	1	—	1	32
XIII. Okrętowa	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	4
XIV. Tabor kolejowy	4	1	—	—	1	1	—	—	1	2	2	2	2	—	16
XV. Obrabiarki	3	—	3	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	9

słusznie, jak to już niejednokrotnie podkreślaliśmy, że ze względu na swój charakter zakłady te powinny być zaliczone do przemysłu metalowego przetwórczego.

Dla celów porównawczych G. U. S. ogłosił wstecz zmienione dane za poszczególne miesiące 1936 roku. Dane te za m. grudzień 1936, dotyczące ilości wszystkich zatrudnionych, przedstawiają się następująco:

Przemysł	Ilość zatrudnionych robotników	Przemysł	Ilość zatrudnionych robotników
Włókienniczy	136.969	Drzewny	40.763
Metalowy	123 516	Chemiczny	39.433
Elektrotechn.	13.232	Papierniczy	14.384
Spożywczy	50.360	Budowlany	12.825

Przemysł metalowy łącznie z przemysłem elektrotechnicznym, warsztatami kolejowymi, wytwórniami wojskowymi i fabrykami amunicji zatrudniał w 1936 roku 136.748 robotników t. j. niemal tyle, co przemysł włókienniczy, pozostawiając daleko w tyle wszystkie inne przemysły.

Następne zestawienie obejmuje liczby robotników, pracujących w tymże czasie t. j. w grudniu 1936 roku w poszczególnych przemysłach pełny tydzień: (w/g dawnego układu)

Przemysł	Ilość pracujących pełny tydzień				Rok 1936 w % r. 1928
	w r. 1928	w r. 1934	w r. 1935	w r. 1936	
Włókienniczy	147.035	57.860	70.636	70.178	47,7
Metalowy	84.416	45.021	52.290	67.922	80,5
Spożywczy	74.451	31.498	38.577	40.032	53,8
Chemiczny	30.193	21.566	25.176	27.161	90,0
Drzewny	44.158	21.401	24.774	25.927	58,7
Papierniczy	11.558	9.068	9.147	10.959	94,8
Budowlany	29.025	6.142	9.771	9.711	33,5

W zmienionym układzie dane te za grudzień roku 1936, przedstawiały się następująco:

Przemysł	Ilość pracujących pełny tydzień	Przemysł	Ilość pracujących pełny tydzień
Metalowy	116.931	Chemiczny	30.302
Elektrotechn.	10.611	Drzewny	27.586
Włókienniczy	71.321	Budowlany	12.849
Spożywczy	42.704	Papierniczy	11.532

Jak widzimy, przemysł metalowy, nawet bez uwzględnienia przemysłu elektrotechnicznego, wysunął się na pierwsze miejsce, zatrudniając 95% ogółu swych robotników przez wszystkie dni w tygodniu, podczas gdy np. stojący na drugim miejscu przemysł włókienniczy zatrudnia cały tydzień zaledwie 52% robotników.

W 1936 roku przemysł metalowy przetwórczy łącznie z warsztatami kolejowymi, wytwórniami wojskowymi i fabrykami amunicji, natomiast bez fabryk elektrotechnicznych — liczył 828 czynnych zakładów, zatrudniających 20 robotników i wyżej. Przemysł elektrotechniczny liczył 75 czynnych zakładów. Łącznie stanowiły one 903 zakłady. Liczba robotników, zatrudnionych w fabrykach zrzeszonych w Polskim Związku Przemysłowców Metalowych, wynosiła w grudniu 1936 roku 63.174.

Niżej podane tablice, opracowane na podstawie liczb z ankiety dorocznej, przeprowadzonej przez Za-

ząd Związku wśród fabryk stowarzyszonych po upływie roku kalendarzowego, dają obraz stanu tych fabryk w roku 1936. Jednocześnie przypominamy, że są one zestawione w/g nowego układu, zapoczątkowanego w roku ubiegłym, z którym też będziemy porównywać dane za rok sprawozdawczy. Różnice między dawną, a nową statystyką oraz metoda pracy zostały szczegółowo omówione i podane do wiadomości członków Związku w roku ubiegłym w Nr. 16 „Przemysłu Metalowego“, zawierającego nową statystykę związkową za rok 1935.

W dniu 31 grudnia 1936 roku Związek zrzeszał 258 fabryk metalowych.

Pod względem ilości zatrudnionych robotników Związek obejmuje od najdrobniejszych przedsiębiorstw (są członkowie, zatrudniający jedynie 4-ch robotników), aż do największych, zatrudniających w 1936 r. ponad 7.000. W tej skali mieści się całkowita gama różnorodnej produkcji przemysłu metalowego przetwórczego od najprostszych wyrobów do najwięcej precyzyjnych, podzielonych w Związku na 15 podstawowych działów produkcji. Współżycie tych wszystkich tak różnorodnych przedsiębiorstw układa się doskonale w ramach Związku, ponieważ zasadniczym zadaniem Związku jest rozwój przemysłu metalowego, najszerzej pojętego na wszystkich szczeblach jego rozwoju. Członkowskie zakłady Związku są rozrzucone na obszarze całej Polski w 79 punktach od Kresów Wschodnich po granicę Niemiec. (Lida, Drawski Młyn), od Bałtyku po Karpaty (Gdańsk, Węgierska Górka).

Tablica Nr. 1 ilustruje wielkość fabryk związkowych pod względem ilości zatrudnionych w nich w 1936 roku robotników. Wskazuje ona, że fabryk zatrudniających powyżej 2000 robotników było 5 (w roku 1935 były 2). Powyżej 1501 — 2000 robotników nie zatrudniała ani jedna fabryka (w roku 1935 były takie 2 fabryki). Powyżej 1001 — 1500 robotników zatrudniało 9 fabryk (w roku poprzednim — 6 fabryk). Na 258 fabryk zrzeszonych było zatem w roku sprawozdawczym 14 fabryk, zatrudniających powyżej 1000 robotników w każdej z nich (w 1935 r. było takich fabryk — 10); fabryk zatrudniających powyżej 100 robotników, było 115 (w r. 1935 — 100); o ilości robotników do 100 włącznie było 139 (w r. 1935 — 149); fabryk nieczynnych było w 1936 roku — 4 (w 1935 roku — 11).

Tablica 2 przedstawia ilość zakładów przemysłu metalowego, istniejących w poszczególnych oddziałach i zajmujących się produkcją artykułów danej grupy wytwórczości (t. zn., że jedna fabryka położona w danym oddziale może być wykazana w kilku grupach).

Tablica 3 sporządzona została podług ilości zakładów, prowadzących w latach 1935 i 1936 odpowiednie działy wytwórczości i widzimy z niej, że na pierwsze miejsca wysunęły się w roku sprawozdawczym odlewy, które wyrabiano w 84 zakładach, podczas gdy w roku 1935 tylko w 74 zakładach. Na drugim miejscu idą wyroby żelazne, konstr. żelazne, opakowania blaszane i t. p., produkowane zarówno w 1935 jak i 1936 roku w 76 zakładach.

Tablica 4 przedstawia przeciętną liczbę robotników zatrudnionych w fabrykach zrzeszonych według grup i oddziałów, którą otrzymuje się z podziału sumy robotników ze wszystkich list płacy przez ilość list płacy w ciągu tego roku. Liczba ta stanowiła w

Tablica Nr. 3. Ilość zakładów, prowadzących w danym roku następujące działy wytwórczości.

	1935	1936
1. Odlewy	74	84
2. Wyroby żel., konstr. żel., opakow. blasz. i in.	76	76
3. Maszyny i aparaty	65	61
4. Wybory metalowe i amunicja	52	49
5. Narzędzia, waży i wyr. precyz.	35	37
6. Motoryzacyjna i rowerowa	33	32
7. Maszyny i narzędzia rolnicze	29	28
8. Elektrotechniczna	25	27
9. Wyroby kotlarskie	18	19
10. Drut i gwoździe	16	17
11. Tabor kolejowy	12	16
12. Obrabiarki	11	9
13. Urządzenia zdrowotne	8	7
14. Okrętowa	4	4

1936 roku 59.952 i w stosunku do roku poprzedniego wzrosła o 11,8%, przy czym najwięcej robotników zatrudnionych było przy produkcji wyrobów metalowych (grupa IX i X) — 16.797, następnie w grupie odlewni (V) — 9.418, w grupie wyrobów żelaznych (VIII) — 8.158, wreszcie przy produkcji maszyn i aparatów (I) — 5.685 robotników.

Tablica Nr. 5 przedstawia ilość robotników, zatrudnionych w dniu 31 grudnia 1936 roku, która jest

o 5,5% wyższa od średniej rocznej i wynosi 63.174. Widzimy z niej, że największym siedliskiem przemysłu metalowego przetwórczego w Polsce jest Warszawa, w której jest zatrudnionych 16.449 robotników, a wraz z Podwarszawskim Okręgiem 20.020; drugie miejsce zajmuje oddział Radomsko-Kielecki — 14.492 robotników, trzecie miejsce oddział Dąbrowski — 7.040 robotników.

Tablica 6 podaje dane tablicy 5 według kolejności ilości robotników, zatrudnionych w 1936 roku w poszczególnych grupach wytwórczości, w zestawieniu z rokiem 1935.

Tablica 7 podaje dane tablicy 5 według kolejności ilości robotników, zatrudnionych w 1936 roku w poszczególnych oddziałach Związku, w zestawieniu z rokiem 1935.

Ogólne zwiększenie zatrudnienia w stosunku do roku 1935 wynosi 20,5%.

Poniżej podajemy dla ilustracji kolejne liczby zatrudnionych w fabrykach związkowych robotników z końca każdego z ośmiu lat ubiegłych:

Ilość robotników w fabrykach związkowych:

r. 1929	r. 1930	r. 1931	r. 1932	r. 1933	r. 1934	r. 1935	r. 1936
73.133	55.195	41.024	36.970	33.132	38.540	52.452	63.174

Spadek lub wzrost %-owy w stosunku do roku poprzedniego:

r. 1930	r. 1931	r. 1932	r. 1933	r. 1934	r. 1935	r. 1936
-24,5%	-25,7%	-9,9%	-10,4%	+16,3%	+36,1%	+20,5%

W stosunku do rekordowej liczby 83.631 zatrudnionych w 1928 r. liczba robotników 63.174 w 1936 roku stanowiła 75,5%.

Tablica Nr. 4. Przeciętna liczba robotników w fabrykach zrzeszonych w 1936 r.

GRUPY	O D D Z I A Ł Y														Ogółem
	1. Warszawski	2. Podwarszawski	3. Łódzko-Kaliski	4. Kujawsko-Płocki	5. Radomsko-Kielecki	6. Dąbrowski	7. Lubelski	8. Lwowski	9. Krakowski	10. Poznańsko-Pomorski	11. Cieszyński	12. Górnolaski	13. Gdański	14. Kresowy	
I. Maszyny i aparaty	1200	212	728	—	—	249	30	85	231	1646	529	457	304	14	5685
II. Maszyn i narz. rolnicze	75	223	—	154	68	143	217	40	—	428	47	—	—	42	1437
III. Elektrotechniczna	1463	—	47	330	125	56	—	—	429	308	241	—	97	—	3096
IV. Narzędzia, waży i wyroby precyzyjne	1348	9	21	—	1188	134	—	55	124	461	48	546	89	—	4023
V. Odlewy	889	867	564	65	2515	1358	43	30	106	1501	707	608	110	25	9418
VI. Wyroby kotlarskie	235	—	10	5	359	272	—	—	—	64	—	137	83	—	1165
VII. Urząd. zdrowotne	393	—	86	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	479
VIII. Wyroby żel., konstr. żel., opakow. blaszane i inne	1741	652	172	10	1676	1003	—	—	341	69	1175	949	370	—	8158
IX i X Wyr. metalowe i amun.	4873	859	862	—	7867	1306	45	41	—	244	655	15	30	—	16797
XI. Drut i gwoździe	492	—	18	157	20	1204	—	—	4	—	17	—	—	—	1912
XII. Motoryzacyjna i rowerowa	1500	21	42	—	12	190	—	—	63	283	302	15	—	38	2466
XIII. Okrętowa	—	475	—	—	—	—	—	—	—	165	—	—	276	—	916
XIV. Tabor kolejowy	1042	25	—	—	48	83	—	—	823	654	155	591	114	—	3535
XV. Obrabiarki	465	—	140	—	—	235	—	—	—	25	—	—	—	—	865
Razem	15716	3343	2690	721	13908	6253	335	251	2121	5818	3876	3318	1473	119	59952

Tablica Nr. 5. Ilość robotników na 31.XII.1936 r. w fabrykach zrzeszonych w P. Z. P. M.

GRUPY	O D D Z I A Ł Y														O g ół e m
	1. Warszawski	2. Podwarszawski	3. Łódzko-Kaliski	4. Kujawsko-Płocki	5. Radomsko-Kielecki	6. Dąbrowski	7. Lubelski	8. Lwowski	9. Krakowski	10. Poznańsko-Pomorski	11. Cieszyński	12. Górnośląski	13. Gdański	14. Kresowy	
I. Maszyny i aparaty	1279	237	785	—	—	274	30	98	274	1847	645	469	325	23	6286
II. Maszyny i narz. rolnicze	84	314	—	139	69	155	360	41	—	179	50	—	—	54	1445
III. Elektrotechniczna	1661	—	62	362	138	64	—	—	527	314	292	—	103	—	3523
IV. Narzędzia, wagi i wyroby precyzyjne	1434	9	24	—	1304	137	—	77	130	472	50	563	94	—	4294
V. Odlewy	858	929	611	59	2291	1535	61	33	124	988	756	626	118	35	9024
VI. Wyroby kotlarskie	263	—	10	5	496	325	—	—	—	72	—	141	88	—	1400
VII. Urząd. zdrowotne	411	—	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	501
VIII. Wyroby żel., konstr. żel., opakow. blaszane i inne	1698	730	184	10	1984	1138	—	—	383	86	1233	980	393	—	8819
IX i X. Wyr. metalowe i amun.	5080	853	829	—	8108	1482	76	41	—	315	677	15	30	—	17506
XI. Druć i gwoździe	496	—	18	157	20	1367	—	—	4	—	18	—	—	—	2080
XII. Motoryzacyjna i rowerowa	1477	1	47	—	16	216	—	—	65	336	307	15	—	31	2511
XIII. Okrętowa	—	475	—	—	—	—	—	—	—	161	—	—	295	—	931
XIV. Tabor kolejowy	1201	23	—	—	65	100	—	—	873	740	163	67	122	—	3915
XV. Obrabiarki	507	—	155	—	—	247	—	—	—	30	—	—	—	—	939
Razem	16449	3571	2815	732	14492	7040	527	290	2380	5540	4191	3436	1568	143	63174

Tablica Nr. 6. Ilość robotników na dz. 31 grudnia w/g grup wytwórczości.

	1935	1936	Wzrost + Spadek -
1. Wyroby metalowe i amunicja	18138	17506	- 3,5%
2. Odlewy	6370	9024	+41,7%
3. Wyr. żel., konstr. żel., opakow. blasz. i in.	7337	8819	+20,2%
4. Maszyny i aparaty	5369	6286	+17,1%
5. Narzędzia, wagi i wyr. precyz.	2425	4294	+77,1%
6. Tabor kolejowy	2540	3915	+54,1%
7. Elektrotechniczna	2809	3523	+25,4%
8. Motoryzacyjna i rowerowa	2241	2511	+12,1%
9. Druć i gwoździe	1499	2080	+38,8%
10. Maszyny i narzędzia rolnicze	969	1445	+49,1%
11. Wyroby kotlarskie	726	1400	+93,0%
12. Obrabiarki	694	939	+35,3%
13. Okrętowa	879	931	+6,0%
14. Urządzenia zdrowotne	456	501	+10,0%
Razem	52452	63174	+20,5%

Tablica Nr. 7. Ilość robotników na dz. 31 grudnia w/g Oddziałów.

	1935	1936	Wzrost + Spadek -
1. Warszawski	14 07	16449	+ 13,4%
2. Radomsko-Kielecki	13075	14492	+ 10,8%
3. Dąbrowski	5142	7040	+ 29,4%
4. Poznańsko-Pomorski	4039	5540	+ 37,2%
5. Cieszyński	3161	4191	+ 32,6%
6. Podwarszawski	3235	3571	+ 10,4%
7. Górnośląski	2418	3436	+ 42,1%
8. Łódzko-Kaliski	2410	2815	+ 16,8%
9. Krakowski	1846	2380	+ 29,0%
10. Gdański	1205	1568	+ 30,2%
11. Kujawsko-Płocki	539	732	+ 35,8%
12. Lubelski	321	527	+ 64,2%
13. Lwowski	201	290	+ 44,3%
14. Kresowy	53	143	+269,9%
Razem	52452	63174	+ 20,5%

Tablica Nr. 8. Wskaźniki procentowe przepracowanych robotniko-godzin w fabrykach P. Z. P. M. (na podstawie danych 150 zakładów).

GRUPY	Styczeń		Przeciętnie rocznie					
	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
	Maszyny i aparaty	100	70	56	47	37	40	46
Maszyny i narzędzia roln.	100	39	21	14	12	16	22	43 ^{*)}
Elektrotechniczna	100	63	44	34	35	47	65	79
Narzędzia i wyr. precyz.	100	75	97	71	60	72	98	100
Odlewy	100	81	58	35	53	73	74	96
Urządzenia zdrowotne	100	56	42	33	34	39	46	60
Wyroby żelazne	100	61	47	43	42	50	58	66
Wyroby metalowe	100	95	83	63	53	64	74	73
Drut i gwoździe	100	68	58	42	46	54	58	64
Ogółem przeciętnie	100	71,5	54,7	44,0	39,5	46,4	53,4	63,5

^{*)} Liczby tej grupy są otrzymane jedynie arytmetycznie bez uwzględnienia dodatkowych okoliczności: zamknięcia szeregu fabryk, które pozostawały poza ankietą oraz zatrudnienie fabryk tej grupy przejściowo inną fabrykacją. Po skorygowaniu na podstawie zebranych informacji, wytwórczość w dziale maszyn i narzędzi rolniczych osiągnęła maximum 20% wytwórczości 1929 roku.

Drugim kryterium do oceny stanu zatrudnienia jest ilość przepracowanych robotniko-godzin. Dane te dla roku 1936, dotyczące przemysłu metalowego przetwórczego, przedstawia tablica 8, która podaje przeciętną roczną przepracowanych przez fabryki związkowe w 1936 roku robotniko-godzin w % -ach stanu liczbowego ze stycznia 1929 roku, przyjętego za 100, według grup zawodowych dawnego układu z przed roku 1934. Wskaźniki procentowe zostały obliczone na podstawie danych ze 150 zakładów, zawartych w kwestionariuszach Gł. Urzędu Statystycznego, z których jeden egzemplarz fabryki nadsyła pod adresem Związku.

Z tablicy Nr. 8 wynika, że przeciętnie w 1936 roku ogólny spadek faktycznego zatrudnienia w najbardziej miarodajnych fabrykach związkowych wyniósł, w porównaniu ze styczniem 1929 roku — 36,5%, co stanowi dalszą poprawę w stosunku do takiegoż spadku w roku 1935, określonego na 46,6%. Poprawę tę, jak już zaznaczaliśmy, obserwujemy stopniowo w ciągu całego okresu sprawozdawczego; zarysowuje się ona nadal najbardziej w grupie IV narzędzi i wyrobów precyzyjnych, w której ilość przepracowanych robotniko-godzin stanowi 100% t. j. akurat tyle, co w styczniu 1929 roku; następnie w grupie V odlewni, gdzie stanowi 96% w stosunku do stycznia 1929. Da-

Tablica Nr. 9.

Obrót fabryk zrzeszonych w 1936 r. (w tysiącach złotych).

GRUPY	ODDZIAŁY														Ogółem
	1. Warszawski	2. Podwarszawski	3. Łódzko-Kaliski	4. Kujawsko-Pięcki	5. Radomsko-Kielecki	6. Dąbrowski	7. Lubelski	8. Lwowski	9. Krakowski	10. Poznańsko-Pomorski	11. Cieszyński	12. Górnośląski	13. Gdański	14. Kresowy	
I. Maszyny i aparaty	11345	1674	6388	—	—	2004	241	786	2424	11716	3664	3642	2447	66	46397
II. Maszyny i narz. rolnicze	461	1375	—	918	541	988	1334	559	—	2817	287	—	—	306	9586
III. Elektrotechniczna	36892	—	326	6973	901	657	—	—	8737	5724	4038	—	2050	—	66298
IV. Narzędzia, wagi i wyroby precyzyjne	13032	82	148	—	5933	851	—	499	1051	3853	342	4522	807	—	31020
V. Odlewy	7615	6291	5044	383	14990	6793	296	317	1119	11777	5816	7422	812	162	68837
VI. Wyroby kotlarskie	2386	—	80	50	1624	2987	—	—	—	451	—	1102	666	—	9346
VII. Urząd. zdrowotne	4422	—	940	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5362
VIII. Wyroby żel., konstr. żel., opakow. blaszane i inne	18699	3232	1358	102	901 ^{?)}	10945	—	—	3307	441	10559	10354	3392	—	71401
IX i X. Wyr. metalowe i amun.	48348	7711	8570	—	70439	8205	264	757	—	1414	9871	144	287	—	156010
XI. Drut i gwoździe	7979	—	181	1353	244	13515	—	—	—	—	154	—	—	—	23426
XII. Motoryzacyjna i rowerowa	10634	126	276	—	54	942	—	—	167	2129	1818	110	—	159	16415
XIII. Okrętowa	—	4493	—	—	—	—	—	—	—	1205	—	—	2611	—	8309
XIV. Tabor kolejowy	10962	92	—	—	216	927	—	—	9309	4558	1135	5024	1074	—	33297
XV. Obrabiarki	3618	—	1183	—	—	1838	—	—	—	123	—	—	—	—	6762
Razem	176393	25076	24494	9779	103854	50652	2135	2918	26114	46208	37684	32320	14146	693	552466

lej idą grupy: elektrotechniczna—79%, wyrobów metalowych — 73% i wyrobów żelaznych — 66%. Najgorzej w dalszym ciągu przedstawia się sytuacja w grupie maszyn i narzędzi rolniczych, gdzie zatrudnienie w stosunku do stycznia 1929 roku stanowiło załedwie—jak widać z wyjaśnienia do tablicy—max. 20% produkcji 1929 roku.

Tablica 9 podaje obroty, osiągnięte przez fabryki zrzeszone ze sprzedaży swoich wyrobów w roku 1936 w tysiącach złotych dla poszczególnych oddziałów i grup zawodowych.

Następne dwie tablice 10 i 11 podają sumy obrotu poszczególnych grup i oddziałów p/g wysokości.

Przeglądając cyfry obrotów tych tablic, widzimy, że obrót roczny wszystkich fabryk zrzeszonych wyniósł w 1936 r. 552.466.000 złotych, podczas gdy w roku 1935 obrót wyniósł 448.259.000, co stanowi 23,2% więcej. Wzrost obrotów w roku sprawozdawczym wykazały wszystkie grupy wytwórczości, za wyjątkiem Grupy Motoryzacyjnej i Rowerowej, w której obrót z 16.609.000 złotych w roku 1935 obniżył się w 1936 do sumy zł. 16.415.000, a to na skutek zahamowania produkcji samochodów krajowych, i w konsekwencji zmniejszenia się obrotów fabryk przemysłu pomocniczego, pracującego dla potrzeb przemysłu samochodowego krajowego.

Średni obrót roczny na 1 robotnika w całym przemyśle metalowym wyniósł w r. 1936 około 9.500 złotych.

W roku sprawozdawczym zwiększyła się znacznie, w porównaniu z rokiem poprzednim, ilość strajków w fabrykach metalowych, zrzeszonych w Związku.

Czas trwania strajków wyniósł ogółem w 25 zakładach, zatrudniających 4.117 robotników 420 dni, przy czym suma straconych dni roboczych wyniosła—69.768. (W roku 1935 strajk miał miejsce w 16 zakładach, trwał ogółem 330 dni i suma straconych dni roboczych wyniosła — 44.625). Ponadto w roku sprawozdawczym zanotowano znaczną ilość strajków okupacyjnych, które z pośród wymienionych 25 zakładów miały miejsce w 12 zakładach, zatrudniających 2.939 robotników, trwały ogółem 200 dni i suma straconych dni roboczych wyniosła — 54.152. Jak z tego widać, z ogólnej sumy strajków wypada, że strajk okupacyjny miał miejsce w ok. 50% zakładów, przy czym ilość dni straconych stanowiła ok. 48% ogółu dni straconych na strajki i 78% sumy straconych dni roboczych.

Odnośne dane w fabrykach zrzeszonych w Związku dla lat ubiegłych przedstawiają się następująco:

Rok	Ilość straconych dni roboczych
1929	167.623
1930	48.558
1931	6.049
1932	24.601
1933	18.256
1934	20.527
1935	44.625
1936	69.768

Tablica 12 daje sumę podatku od obrotu, przypadającego do zapłacenienia przez fabryki zrzeszone w 1936 roku w tysiącach złotych. Ogólna suma tego po-

Tablica Nr. 10. Obrót fabryk zrzeszonych w/g grup wytwórczości.

	1935 r.	1936 r.
	Tysiące złotych	
1. Wyroby metalowe i amunicja	139208	156010
2. Wyr. żel., konstr. żel., opakow. blaszane i in.	62471	71401
3. Odlewy	46224	68837
4. Elektrotechniczna	52771	66298
5. Maszyny i aparaty	37766	46397
6. Tabor kolejowy	23466	33297
7. Narzędzia, wagi i wyroby precyz.	21966	31020
8. Drut i gwoździe	18255	23426
9. Motoryzacyjna i rowerowa	16609	16415
10. Maszyny i narzędzia rolnicze	7255	9586
11. Wyroby kotlarskie	5932	9346
12. Okrętowa	6251	8309
13. Obrabiarki	5409	6762
14. Urządzenia zdrowotne	4676	5362
Razem	448259	552466

Tablica Nr. 11. Obrót fabryk zrzeszonych w/g Oddziałów.

	1935 r.	1936 r.
	Tysiące złotych	
1. Warszawski	163801	176393
2. Radomsko-Kielecki	74459	103854
3. Dąbrowski	43458	50652
4. Poznańsko-Pomorski	33630	46208
5. Cieszyński	30001	37684
6. Górnośląski	18466	32320
7. Krakowski	22287	26114
8. Podwarszawski	17719	25076
9. Łódzko-Kaliski	23022	24494
10. Gdański	9107	14146
11. Kujawsko-Płocki	7922	9779
12. Lwowski	1827	2918
13. Lubelski	2316	2135
14. Kresowy	244	693
Razem	448259	552466

PRZEMYSŁ METALOWY NR. 12

Tablica Nr. 12. Podatek od obrotu, przypadający od fabryk zrzeszonych w 1936 r. (w tysiącach złotych).

GRUPY	O D D Z I A Ł Y														Ogółem
	1. Warszawski	2. Podwarszawski	3. Łódzko-Kaliski	4. Kujawsko-Płocki	5. Radomsko-Kielecki	6. Dąbrowski	7. Lubelski	8. Lwowski	9. Krakowski	10. Poznańsko-Pomorski	11. Cieszyński	12. Górnośląski	13. Gdański	14. Kresowy	
I. Maszyny i aparaty	217	35	113	—	—	42	5	16	40	226	41	60	—	3	798
II. Maszyny i narz. rolnicze	8	31	—	17	12	22	20	11	—	49	5	—	—	5	180
III. Elektrotechniczna	708	—	7	56	13	11	—	—	167	109	36	—	—	—	1107
IV. Narzędzia, wagi i wyroby precyzyjne	259	1	3	—	200	20	—	9	20	75	6	92	—	—	685
V. Odlewy	115	144	86	7	264	166	6	5	18	203	100	109	—	5	1258
VI. Wyroby kotlarskie	39	—	2	—	30	58	—	—	—	6	—	16	—	—	151
VII. Urząd. zdrowotne	78	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	93
VIII. Wyroby żel., konstr. żel., opakow. blaszane i inne . . .	354	144	26	2	149	205	—	—	58	8	178	171	—	—	1295
IX i X. Wyr. metalowe i amun.	929	138	161	—	1202	226	4	12	—	35	185	3	—	—	2895
XI. Drut i gwoździe	155	—	3	25	3	210	—	—	—	—	3	—	—	—	399
XII. Motoryzacyjna i rowerowa	238	2	5	—	1	28	—	—	3	41	50	2	—	3	373
XIII. Okrętowa	—	81	—	—	—	—	—	—	—	22	—	—	—	—	103
XIV. Tabor kolejowy	183	12	—	—	4	18	—	—	176	85	21	75	—	—	574
XV. Obrabiarki	98	—	23	—	—	40	—	—	—	2	—	—	—	—	163
Razem	3411	588	444	107	1878	1046	35	53	482	861	625	528	—	16	10074

Tablica Nr. 13. Podatek od obrotu, przypadający od fabryk w/g grup wytwórczości.

Tablica Nr. 14. Podatek od obrotu, przypadający od fabryk w/g Oddziałów.

	1935 r.	1936 r.
	Tysiące złotych	
	1. Wyroby metalowe i amunicja	2772
2. Wyr. żel., konstr. żel., opakow. blasz.	1164	1295
3. Odlewy	885	1258
4. Elektrotechniczna	917	1107
5. Maszyny i aparaty	731	798
6. Narzędzia, wagi i wyr. precyz.	440	685
7. Tabor kolejowy	418	574
8. Drut i gwoździe	329	399
9. Motoryzacyjna i rowerowa	321	373
10. Maszyny i narzędzia rolnicze	149	180
11. Obrabiarki	119	163
12. Wyroby kotlarskie	99	151
13. Okrętowa	108	103
14. Urządzenia zdrowotne	85	93
Razem	8537	10074

	1935 r.	1936 r.
	Tysiące złotych	
	1. Warszawski	3092
2. Radomsko-Kielecki	1576	1878
3. Dąbrowski	955	1046
4. Poznańsko-Pomorski	635	861
5. Cieszyński	470	625
6. Podwarszawski	424	588
7. Górnośląski	433	528
8. Krakowski	390	482
9. Łódzko-Kaliski	392	444
10. Kujawsko-Płocki	78	107
11. Lwowski	12	53
12. Lubelski	49	35
13. Kresowy	13	16
14. Gdański	—	—
Razem	8537	10074

Tablica Nr. 15. Składki do Ubezpieczalni Społecznej za pracowników umysłowych, wpłacone w 1936 r. (w tysiącach złotych *).

GRUPY	O D D Z I A Ł Y														O g ół e m
	1. Warszawski	2. Podwar-szawski	3. Łódzko-Kaliski	4. Kujawsko-Płocki	5. Radomsko-Kielecki	6. Dąbrowski	7. Lubelski	8. Lwowski	9. Krakowski	10. Poznańsko-Pomorski	11. Cieszyński	12. Górnośląski	13. Gdański	14. Kresowy	
I. Maszyny i aparaty	152	10	52	—	—	15	2	23	25	112	41	27	36	—	495
II. Maszyny i narz. rolnicze	5	10	—	8	1	8	7	3	—	26	1	—	—	3	72
III. Elektrotechniczna	312	—	4	20	16	1	—	—	60	39	9	—	11	—	472
IV. Narzędzia, wagi i wyroby precyzyjne	120	—	2	—	28	4	—	4	10	20	3	11	8	—	210
V. Odlewy	81	33	30	1	154	54	1	6	12	73	42	42	14	—	543
VI. Wyroby kotlarskie	22	—	—	—	15	48	—	—	—	3	—	8	10	—	106
VII. Urząd. zdrowotne	45	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51
VIII. Wyroby żel., konstr. żel., opakow. blaszane i inne	127	46	10	—	64	61	—	—	32	3	92	126	43	—	604
IX i X. Wyr. metalowe i amun.	489	34	38	—	774	35	1	1	—	9	51	1	—	—	1433
XI. Drut i gwoździe	30	—	—	7	—	57	—	—	—	—	—	—	—	—	94
XII. Motoryzacyjna i rowerowa	171	—	3	—	—	4	—	—	1	13	21	—	—	—	213
XIII. Okrętowa	—	19	—	—	—	—	—	—	—	23	—	—	34	—	76
XIV. Tabor kolejowy	126	3	—	—	2	15	—	—	92	49	13	98	14	—	412
XV. Obrabiarki	96	—	9	—	—	13	—	—	—	1	—	—	—	—	119
Razem	1776	155	154	36	1054	315	11	37	232	371	273	313	170	3	4900

*) Tablica obejmująca: ubezpieczenia chorobowe, emerytalne, od nieszczęśliwych wypadków i na wypadek braku pracy. Liczby oznaczają obie części wpłat — od przedsiębiorstw i pracowników — razem.

Tablica Nr. 16. Składki do Ubezpieczalni Społecznej oraz do Funduszu Bezrobocia za robotników, wpłacone w roku 1936 (w tysiącach złotych *).

GRUPY	O D D Z I A Ł Y														O g ół e m
	1. Warszawski	2. Podwar-szawski	3. Łódzko-Kaliski	4. Kujawsko-Płocki	5. Radomsko-Kielecki	6. Dąbrowski	7. Lubelski	8. Lwowski	9. Krakowski	10. Poznańsko-Pomorski	11. Cieszyński	12. Górnośląski	13. Gdański	14. Kresowy	
I. Maszyny i aparaty	309	44	135	—	—	39	6	35	46	353	113	142	63	2	1287
II. Maszyny i narz. rolnicze	18	26	—	21	14	20	40	8	—	64	7	—	—	4	222
III. Elektrotechniczna	346	—	6	46	27	7	—	—	67	43	21	—	20	—	583
IV. Narzędzia, wagi i wyroby precyzyjne	254	—	4	—	187	26	—	7	16	55	7	32	15	—	603
V. Odlewy	217	205	120	7	414	208	4	10	21	245	115	203	23	2	1794
VI. Wyroby kotlarskie	51	—	—	—	38	45	—	—	—	11	—	43	17	—	205
VII. Urząd. zdrowotne	78	—	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	96
VIII. Wyroby żel., konstr. żel., opakow. blaszane i inne	341	96	29	2	187	151	—	—	57	10	196	327	72	—	1468
IX i X. Wyr. metalowe i amun.	1190	201	189	—	1501	124	7	8	—	28	149	2	2	—	3401
XI. Drut i gwoździe	111	—	3	25	2	178	—	—	—	—	2	—	—	—	321
XII. Motoryzacyjna i rowerowa	385	3	8	—	—	14	—	—	6	51	46	3	—	2	518
XIII. Okrętowa	—	122	—	—	—	—	—	—	—	54	—	—	60	—	236
XIV. Tabor kolejowy	280	4	—	—	5	13	—	—	147	150	27	228	24	—	878
XV. Obrabiarki	112	—	29	—	—	39	—	—	—	5	—	—	—	—	185
Razem	3692	701	541	101	2375	864	57	68	360	1069	683	980	296	10	11797

*) Tablica obejmująca: ubezpieczenia chorobowe, emerytalne, od nieszczęśliwych wypadków i na wypadek braku pracy. Liczby oznaczają obie części wpłat — od przedsiębiorstw i robotników — razem.

PRZEMYSŁ METALOWY NR. 12

Tablica Nr. 17. Składki na Fundusz Pracy, wpłacone w roku 1936 (w tysiącach złotych).

GRUPY	O D D Z I A Ł Y														O g ół e m
	1. Warszawski	2. Podwar-szawski	3. Łódzko-Kaliski	4. Kujawsko-Płocki	5. Radomsko-Kielecki	6. Dąbrowski	7. Lubelski	8. Lwowski	9. Krakowski	10. Poznańsko-Pomorski	11. Cieszyński	12. Górnośląski	13. Gdański	14. Kresowy	
I. Maszyny i aparaty	86	10	33	—	—	11	1	12	24	76	26	22	—	—	301
II. Maszyny i narz. rolnicze	3	5	—	8	3	9	13	3	—	25	2	—	—	2	73
III. Elektrotechniczna	133	—	1	11	9	1	—	—	35	8	3	—	—	—	201
IV. Narzędzia, wagi i wyroby precyzyjne	96	—	1	—	56	5	—	3	4	14	2	9	—	—	190
V. Odlewy	57	41	28	4	125	59	—	4	10	96	28	31	—	1	484
VI. Wyroby kotlarskie	13	—	—	—	10	17	—	—	—	2	—	6	—	—	48
VII. Urząd. zdrowotne	29	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
VIII. Wyroby żel., konstr. żel., opakow. blaszane i inne	99	35	6	1	36	51	—	—	29	1	56	62	—	—	376
IX i X. Wyr. metalowe i amun.	371	42	36	—	409	31	3	1	—	7	38	1	—	—	939
XI. Drut i gwoździe	42	—	—	4	1	71	—	—	—	—	—	—	—	—	118
XII. Motoryzacyjna i rowerowa	92	1	1	—	—	4	—	—	1	11	11	1	—	1	123
XIII. Okrętowa	—	27	—	—	—	—	—	—	—	15	—	—	—	—	42
XIV. Tabor kolejowy	74	2	—	—	1	5	—	—	33	30	9	32	—	—	186
XV. Obrabiarki	19	—	7	—	—	15	—	—	—	1	—	—	—	—	42
Razem	1114	163	117	28	650	279	17	23	136	286	175	164	—	4	3156

Tablica Nr. 18. Świadczenia Socjalne ogółem wpłacone przez fabryki związkowe w roku 1936.

GRUPY	O D D Z I A Ł Y														O g ół e m
	1. Warszawski	2. Podwar-szawski	3. Łódzko-Kaliski	4. Kujawsko-Płocki	5. Radomsko-Kielecki	6. Dąbrowski	7. Lubelski	8. Lwowski	9. Krakowski	10. Poznańsko-Pomorski	11. Cieszyński	12. Górnośląski	13. Gdański	14. Kresowy	
I. Maszyny i aparaty	547	64	220	—	—	65	9	70	95	541	180	191	99	2	2083
II. Maszyny i narz. rolnicze	26	41	—	37	18	37	60	14	—	115	10	—	—	9	367
III. Elektrotechniczna	791	—	11	77	52	9	—	—	162	90	33	—	31	—	1256
IV. Narzędzia, wagi i wyroby precyzyjne	470	—	7	—	271	35	—	14	30	89	12	52	23	—	1003
V. Odlewy	355	279	178	12	693	321	5	20	43	414	185	276	37	3	2821
VI. Wyroby kotlarskie	86	—	—	—	63	110	—	—	—	16	—	57	27	—	359
VII. Urząd. zdrowotne	152	—	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	180
VIII. Wyroby żel., konstr. żel., opakow. blaszane i inne	567	177	45	3	287	263	—	—	118	14	344	515	115	—	2448
IX i X. Wyr. metalowe i amun.	2050	277	263	—	2684	190	11	10	—	44	238	4	2	—	5773
XI. Drut i gwoździe	183	—	3	36	3	306	—	—	—	—	2	—	—	—	533
XII. Motoryzacyjna i rowerowa	648	4	12	—	—	22	—	—	8	75	78	4	—	3	854
XIII. Okrętowa	—	168	—	—	—	—	—	—	—	92	—	—	94	—	354
XIV. Tabor kolejowy	480	9	—	—	8	23	—	—	272	229	49	358	38	—	1476
XV. Obrabiarki	227	—	45	—	—	67	—	—	—	7	—	—	—	—	346
Razem	6582	1019	812	165	409	1458	85	128	728	1726	1131	1457	466	17	19853

datku wyniosła za rok 1936 — 10.074 tys. złotych. (W roku 1935 — 8.537 tys. zł.).

Tablice 13 i 14 podają w/g wielkości sumy podatku przypadające do zapłacenia w roku 1936 przez poszczególne oddziały i grupy Związku, w porównaniu z rokiem 1935.

Tablice 15, 16 i 17 podają: a) składki do ubezpieczalni społecznej, wpłacone przez fabryki w r. 1936 za pracowników umysłowych, które wyniosły 4.900 tys. złotych (w roku 1935 — 4.923 tys. zł.), b) także składki za robotników w sumie 11.797 tys. złotych (w roku 1935 — 10.942 tys. zł.) i c) składki na Fundusz Pracy, które stanowiły sumę 3.156 tys. złotych (w roku 1935 — 2.615 tys. zł.).

Tablica 18 przedstawia sumę poprzednich trzech tablic i podaje ogółem sumy wpłacone na świadczenia socjalne w roku 1936 przez fabryki związkowe. Wyniosły one — 19.853 tys. zł., podczas gdy w roku 1935 stanowiły one 18.480 tys. zł.

Grupa Odlewni przy P.Z.P.M. opracowała tabele porównawczą za rok 1935 i 1936 produkcji oraz zużycia surowców w odlewniach zrzeszonych w Grupie Odlewni.

Niżej zamieszczona tabela ilustruje wzrost produkcji odlewniczej w roku ubiegłym, w porównaniu z rokiem 1935 z 77.912 t. na 97.794 t., co stanowi wzrost produkcji żeliwa o 25,6% przy jednoczesnym spadku ceny za tonę gotowego odlewu z 49,8 gr. na 47,7 gr.

Obok cyfr ogólnego zużycia surowców, których wzrost w roku 1936 pozostaje w związku z wzrostem produkcji, tabela ilustruje przebieg zapotrzebowania na poszczególne surowce w stosunku liczbowym i procentowym, oraz rozchód surowców w stosunku do otrzymanego gotowego odlewu.

PAŃSTWOWE ZAKŁADY INŻYNIERSKIE

Biblioteka F. M. „Ursus”

Tablica 19.

Statystyka zużycia surowców i produkcji za rok 1935 i 1936 w odlewniach żeliwa zrzeszonych w Grupie Odlewni.

L. p.		Rok 1935		Rok 1936		
		Ilość	%	Ilość	%	
1	Wykonano odlewów żeliwnych	77912,0 t		97794 t		
2	Wartość sprzedażna	38717174 zł		45669798 zł		
3	Srednia cena gr/kg	49,8		47,7		
4	Na to zużyto:					
	Surówki odlewniczej	39988 t	42,0	45890 t	39,2	
	Surówki specjalnej	2673 „				
	Stopów specjalnych	490 „				
	Łomu krajowego	32574 „		43770 „		35,9
	Łomu zagranicznego	19714 „		25326 „		20,8
	Innego łomu żelaznego	7634 „		4943 „		4,1
	Razem	103073 t	100%	121638 t	100%	
5	Ze 100 kg. wsadu otrzymano	76,0 kg	—	80,4 kg		

II.

Walne Zgromadzenia Członków P. Z. P. M. Władze Związku. Posiedzenia Rady i Zarządu.

W dniu 26 czerwca odbyło się doroczne Zwyczajne Walne Zgromadzenie członków P. Z. P. M., na którym złożono sprawozdanie z działalności Związku za rok 1935, przyjęto do wiadomości protokół Komisji Rewizyjnej oraz zatwierdzono bilans i rachunek wpływów i wydatków za 1935 rok. Prócz tego na Zgromadzeniu dokonano wyboru 13 członków Rady na miejsce ustępujących, jak również dokonano wyboru 5 członków Komisji Rewizyjnej.

Poza tym w roku sprawozdawczym odbyły się dwa Walne Zgromadzenia członków Związku. Pierwsze Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie odbyło się w Warszawie w styczniu celem wyboru rady Izby Przem.-Handlowej w Poznaniu w osobie p. Franciszka Malinowskiego.

Drugie Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie odbyło się w dniu 15 grudnia; omówiono na nim działalność Związku w 1936 roku, zatwierdzono preliminarz budżetowy na 1937 rok oraz zaakceptowano utworzenie przy Związku Biura Propagandowego.

Władze Związku. Wybory uzupełniające członków Rady na miejsce ustępujących po 3-letniej kadencji, dokonane przez Zwyczajne Walne Zgromadzenie w dn. 26 czerwca 1936 r., stosownie do art. 4 Statutu Związku, ustaliły skład Rady P. Z. P. M. na rok 1936/37, jak wskazuje niżej zamieszczona lista, w której nazwiska członków Rady są uszeregowane w/g lat wyboru, ze wskazaniem przy każdym siedziby zakładów przemysłowych, reprezentowanych przez poszczególnych członków Rady. Reprezentacja w Radzie poszczególnych ośrodków przemysłu metalowego uwzględnia jak i przedtem, znaczenie tych ośrodków i zróżniczkowanie przemysłu metalowego według grup zawodowych w skupieniach terytorialnych.

Członkowie Rady na rok 1936/37.

Z wyboru 1934 r.

1. Ambrożewicz Stanisław — Warszawa,
2. Dangel Józef — Katowice,
3. Dębicki Janusz — Zgoda,
4. Dowkont Andrzej — Warszawa,

5. Drzewiecki Piotr — Warszawa,
6. Dunin - Ślepsć Antoni — Gdynia,
7. Komorowski Jerzy — Warszawa,
8. Przanowski Stefan — Warszawa, Głowno,
9. Skibiński Leon — Białogon,
10. Weinschenck Fedor — Bielsko.
11. Wertheim Gustaw — Warszawa,
12. Voellnagel Emil — Warszawa,

Z wyboru 1935 r.

13. Bartelmuss Alfred — Bielsko.
14. Buzek Jerzy — Węgierska Górka,
15. Klarner Czesław — Starachowice,
16. Kon Maks — Łódź,
17. Macherski Zdzisław — Radomsko,
18. Milker Juliusz — Łódź,
19. Słaboszewicz Antoni — Sosnowiec,
20. Suchowiak Henryk — Poznań,
21. Umiastowski Henryk — Warszawa - Okęcie,
22. Wellisz Leopold — Chrzanów,
23. Wierzejski Witold — Warszawa,
24. Woszczyński Wacław — Warszawa,

Z wyboru 1936 r.

25. Banachiewicz Ignacy — Zawiercie.
26. Czajkowski Wacław — Warszawa,
27. Darowski Ludwik — Sosnowiec,
28. Górski Mieczysław — Warszawa,
29. Jagodziński Zbigniew — Grudziądz,
30. Kwieciński Otmar — Kielce,
31. Kręglewski Adam — Poznań.
32. Mirowski Józef — Kraków.
33. Piotrowski Jan — Warszawa,
34. Soroko Mieczysław — Warszawa,
35. Surzycki Stanisław — Katowice,
36. Włodek Gustaw — Mińsk Mazowiecki.

Z kooptacji.

37. Blauth Tadeusz — Warszawa,
38. Mieczysław Mieczysław — Warszawa
39. Raczyński Kazimierz — Starachowice,
40. Rytel Zygmunt — Warszawa,
41. Zieleniewski Edmund — Sosnowiec,

Komisję Rewizyjną na rok 1936/37, wybraną przez Walne Zgromadzenie dn. 26 czerwca 1936 roku tworzą pp.: Kazimierz Ołdakowski, Kazimierz Pichel-ski i Andrzej Stołągiewicz z Warszawy, Kazimierz Wretowski z Katowic i Kazimierz Junosza - Piotrowski ze Zgody (G. Śl.).

Zarząd P. Z. P. M., wybrany na posiedzeniu Rady w dniu 15 grudnia 1936 roku na 2-letnią kadencję (art. 2 Regulaminu Rady), stanowili następujący członkowie Rady: Prezes Rady i Zarządu p. Piotr Drzewiecki, Wiceprezesi: pp.: Jerzy Buzek, Stefan Przanowski i Witold Wierzejski; członkowie Zarządu: pp. Józef Dangel, Jerzy Komorowski, Adam Kręglewski, Antoni Słaboszewicz, Ludwik Wellisz, Gustaw Włodek i Dyrektor Związku, Antoni Dunin.

Na posiedzeniach Rady P. Z. P. M. w okresie sprawozdawczym omawiano sprawy bieżące, sprawy

wnoszone na Walne Zgromadzenia, rozważano perjodyczne sprawozdania członków Rady o stanie zrzeszonego przemysłu metalowego w poszczególnych okręgach kraju i rodzajach wytwórczości. Sprawozdania te służą za podstawę oświadczeń, składanych rządowi oraz wiadomości ogłaszanych w prasie o stanie przemysłu metalowego. Ponadto na porządku dziennym obrad posiedzeń Rady w roku 1936 była sprawa Wystawy Przemysłu Metalowego i Elektrotechnicznego (WMEL) w Warszawie, której otwarciu nastąpiło w dn. 23 sierpnia 1936 r. Posiedzenia Rady odbyły się w terminach: 2 maja, 26 czerwca i 15 grudnia.

W ciągu roku 1936 Rada przyjęła w poczet członków Związku 15 fabryk, natomiast w tymże czasie przestało być członkami Związku 17 fabryk. W ten sposób ilość członków P. Z. P. M., która z początkiem roku 1936 wynosiła 260 fabryk, w końcu roku 1936 stanowiąca 258.

Posiedzeń Zarządu Związku odbyło się w okresie sprawozdawczym 16.

W okresie sprawozdawczym zmarli: ś. p. Julian Henneberg, właściciel członkowskiej fabryki B-cia Henneberg, b. p. Józef Rozenfeld, założyciel i właściciel członkowskiej fabryki „Drut“ oraz ś. p. inż. Zygmunt Okoniewski, długoletni dyrektor i prezes Zarządu Zakładów „Rohn-Zieliński, S. A., licencja Brown Boveri oraz zasłużony działacz społeczny, zwłaszcza na odcinku branży elektrotechnicznej.

III.

Działalność Związku.

Sprawy organizacyjne.

W roku sprawozdawczym ze spraw natury organizacyjnej na pierwszy plan wysuwa się sprawa urządzenia Wielkiej Wystawy Przemysłu Metalowego i Elektrotechnicznego t. zw. WMEL w Warszawie, której uroczyste otwarcie nastąpiło w dn. 23 sierpnia, a zamknięcie w dniu 19 października. Jak już pisaliśmy w poprzednim naszym sprawozdaniu, projekt urządzenia tego rodzaju Wystawy zakrojonej na szeroką skalę powstał z inicjatywy Stow. Inżynierów i Mechaników Polskich i Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, przy czym inicjatywę tę poparł Polski Związek Przedsiębiorstw Elektrotechnicznych i Warszawska Izba Przemysłowo-Handlowa. Już od stycznia roku sprawozdawczego opracowywano zasady organizacyjne poszczególnych działów i Komisja Organizacyjna Wystawy pod przewodnictwem p. pułk. Maciejowskiego ukonstytuowała 20 Podkomisji, które zajęły się organizacją odnośnych grup wytwórczości. Z ramienia Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, który brał najczynniejszy udział w organizacji Wystawy, uczestniczył jako Dyrektor Związku p. inż. Antoni Dunin - Ślepsć, przyjmując bezpośredni udział we wszystkich pracach kierowniczych Wystawy. Na zorganizowanie Wystawy nie szczędzono pracy i wysiłku, to też przeszła ona oczekiwania wszystkich zwiedzających. Wystawa naoznacznie ujawniła wysoki poziom i szeroki zasięg produkcji krajowej i spotkała się z całkowitym uznaniem sfer rządowych, samorządowych, społecznych i przemysłowych.

W Wystawie wzięło udział ok. 600 firm metalowych, elektrotechnicznych i radiotechnicznych, zgrupowanych w 20-tu samodzielnych działach. Wystawa przez blisko dwumiesięczny okres otwarcia cieszyła się ogromną frekwencją i odwiedziło ją ok. 650 tysięcy osób.

Jeśli chodzi o udział P. Z. P. M. w Wystawie, jako wystawcy, to Związek zorganizował na Wystawie własne stoisko, na którym przedstawił w szeregu map, wykresów i plansz jak najbardziej wyczerpujące dane dotyczące przemysłu metalowego w ogóle i jego roli w życiu gospodarczym Polski oraz dane, dotyczące działalności P. Z. P. M.

Działające przy Związku poszczególne Grupy i Komisje rozwijały się w roku sprawozdawczym w dalszym ciągu.

Grupa Odlewni, na której czele jako prezes Rady Grupy stoi prof. J. Buzek, jako wiceprezesa pp.: Z. Rytel i K. Gierdziejewski oraz na czele Zarządu jako prezes prof. K. Gierdziejewski, jako wiceprezes inż. J. Zybert, w programie pracy na rok 1936 przyjęła jako wytyczne swej działalności; a) zabiegi o prawidłową strukturę gospodarczą odlewnictwa, b) ustalenie właściwych metod kalkulacji odlewów, c) zagadnienie wwozu do kraju surowców odlewniczych pochodzenia zagranicznego.

Zarząd opracował program akcji zdążającej ku uzdrowieniu stosunków w odlewnictwie i podniesieniu jego rentowności, przy czym odbył się szereg konferencji u czynników miarodajnych na temat uporządkowania przemysłu odlewniczego oraz złożył w M. P. i H. odpowiedni memoriał.

Następnie Zarząd Grupy przeprowadził ankietę dotyczącą sposobu prowadzenia kalkulacji kosztów własnych w odlewni, która posłużyła jako materiał do wstępnych prac nad wprowadzeniem jednolitych metod kalkulacyjnych dla wszystkich odlewni. Z zagadnieniem przywrócenia rentowności odlewnictwu wiąże się ściśle podniesienie jego stanu technicznego, co było również przedmiotem prac Grupy w sensie wprowadzenia kwalifikowania odlewni.

Troską Zarządu Grupy było również zagadnienie surowcowe — o dostateczne nasycenie rynku surowcami tak zagranicznymi jak i krajowymi oraz starania o obniżkę taryf kolejowych na różne odlewy — uzyskana zniżka wyniosła 30%.

Nawiązując do rozpoczętej już w roku 1935 organizacji Podgrup branżowych, Grupa zorganizowała ostatecznie w roku sprawozdawczym Podgrupę Metali Nieżelaznych i przeprowadziła pertraktacje między przemysłowcami odlewni met. nieżel., a robotnikami tej branży, doprowadzając na terenie Wielkiej Warszawy do zawarcia umowy zbiorowej. Podgrupa liczy na terenie Warszawy 14 członków i przewodniczącym jej jest p. S. Langiewicz.

Grupa zorganizowała własny pawilon odlewniczy na WMEL. W okresie Wystawy odbył się w dn. 6 — 8 września III Zjazd Odlewników Polskich, zorganizowany przez Koło Odlewników przy Stow. Techników Polskich wraz z Grupą Odlewni.

Ponadto Grupa zorganizowała z początkiem roku sprawozdawczego wydawanie wspólnego organu Grupy Odlewni i Stow. Techn. Odlewników Polskich p. t.

„Przegląd Odlewniczy“, które to pismo ma na celu utrzymanie ścisłego kontaktu między odlewniami polskimi.

Grupa Przemysłu Motoryzacyjnego w roku sprawozdawczym rozwinęła intensywną akcję w kierunku zorganizowania działu motoryzacyjnego na WMEL, który posiadał na Wystawie dwa pawilony, w jednym P. Z. Inż. wystawiły gotowe samochody, w drugim przemysł pomocniczy wystawił swoją produkcję.

W okresie sprawozdawczym Grupa prowadziła prace ewidencyjne, dot. krajowej produkcji sprzętu samochodowego i motocyklowego, celem stworzenia specjalnej kartoteki tych wyrobów; nawiązała kontakt z warsztatami remontowymi w celu stwierdzenia, jakie głównie typy samochodów i motocykli podlegają remontom oraz z jakich źródeł brano części zamienne. Powołano specjalną Komisję do Spraw Celnych dla uzgodnienia stanowiska w sprawie stosowania ulg celnych na części zamienne, po czym przedstawiono Min. P. i H. listę zawierającą części sprzętu samochodowego, na które nie powinny być udzielane ulgi celne.

Komisja Techniczna prowadziła prace nad wprowadzeniem znaku ochronnego Grupy dla znakowania wyrobów firm zrzeszonych. Poza tym Grupa rozpatrywała kwestię udziału przemysłu pomocniczego w budowie samochodów, na zasadzie koncesji montownianej f. Lilpop, Rau i Loewenstein, sprawę stworzenia kredytów zaliczkowych dla przemysłu pomocniczego w razie uzyskania większych zamówień.

W marcu złożony został czynnikiem miarodajnym wyczerpujący memoriał w sprawie motoryzacji kraju, a to celem ochrony przemysłu samochodowego i motocyklowego.

W Nr. 9 Dz. Urzęd. Min. Skarbu z dn. 11. IV. r. ub. został ogłoszony okólnik w sprawie ustosunkowania się Władz Skarbowych do osób nabywających i utrzymujących samochody, co ma być jednym z pierwszych kroków w kierunku spopularyzowania samochodu w Polsce.

Grupa wydała I „Spis Części zamiennych do samochodów i motocykli krajowej produkcji“, który rozszesła sferom zainteresowanym.

W roku 1936 Prezydium Zarządu Grupy stanowili: prezes — Czesław Klarner, wiceprezesa: A. Kraheński, K. Wretowski i J. Zaporski.

Grupa Producentów Narzędzi prowadziła w okresie sprawozdawczym dalszą planową akcję rozbudowy i propagandy przemysłu narzędziowego oraz zorganizowała zbiorowe wystąpienie członków Grupy na WMEL łącznie z pokrewnym przemysłowi narzędziowemu, działem aparatów pomiarowych i wyrobów precyzyjnych, tak, że razem w pawilonie narzędzi wystawiało z górą 60 fabryk.

Ponadto w okresie sprawozdawczym Grupa zorganizowała zbiorowy pokaz fabryk na Targach Poznańskich oraz wzięła udział w organizowaniu Zjazdu Kupiectwa Branży Żelaznej w Poznaniu.

W kwietniu ukazał się nowy Spis Narzędzi Krajowej Produkcji na rok 1936.

Organem propagandowym Grupy było w dalszym ciągu wydawnictwo p. n. „Wiadomości Grupy Produ-

centów Narzędzi", które rozsyłane jest bezpłatnie wszystkim inżynierom i technikom warsztatowym.

Zarząd Grupy na rok 1937, wybrany na Walnym Zgromadzeniu członków w grudniu 1936, stanowią: H. Poreyko — prezes, J. Goleniewicz, M. Kurzyna i K. Wretowski — wiceprezisi.

Walne Zgromadzenie powzięło decyzję rozszerzenia w 1937 roku ram organizacji Grupy i objęcia nimi fabryk działu optyki i działu mechaniki precyzyjnej.

Grupa Fabryk Obrabiarek w okresie sprawozdawczym zakończyła prace nad ogólnymi warunkami odbiorczymi dla obrabiarek i warunkami technicznego odbioru oraz roztrząsała sprawę uruchomienia salonu obrabiarek i stojącą z tym w bezpośrednim związku sprawę produkcji obrabiarek na skład.

Poza tym prace Grupy koncentrowały się w dziedzinie zorganizowania pokazu obrabiarek na WMEL, gdzie przemysł obrabiarkowy posiadał osobny pawilon o powierzchni 1050 m² brutto, 660 m² netto. Dział ten na Wystawie wypadł bardzo okazale i fabryki zaprezentowały całokształt swej produkcji.

W roku 1936 Prezydium Zarządu Grupy stanowili: prezes — J. Piotrowski; wiceprezes — M. Górski.

Grupa Fabryk Maszyn i Narzędzi Rolniczych opracowała w okresie sprawozdawczym szereg memoriałów i danych, wykazujących ciężki stan tej branży oraz obejmujących projekt koniecznych zarządzeń zaradczych. Dane te i memoriały zostały złożone czynnikom miarodajnym w Prezydium Rady Ministrów i odpowiednich Ministerstwach. M. in. memoriały dotyczyły sprawy oddłużenia fabryk, udzielenia kredytów obrotowych na wykonanie zwiększonych zamówień i ochrony przemysłu krajowego przed zbędnym importem oraz zastosowania względem fabryk maszyn rolniczych tych samych ulg, jakie zastosowane były względem rolnictwa. Mimo usilnych starań Grupy w kierunku należytego uzdrowienia tego przemysłu, rezultaty nie są dotąd zadowalające. Uzyskane ulgi i zastosowane względem szeregu fabryk środki zaradcze nie są dotychczas dostateczne.

Poza tym Grupa zbadała sprawę, dotyczącą ulepszenia produkowanych maszyn i narzędzi i stwierdziła, że niektóre fabryki musiały zaniechać wypuszczenia nowych typów maszyn z powodu braku środków.

W roku 1936 Prezydium Zarządu Grupy stanowili: prezes — M. Myśliński, wiceprezes — J. Szteger.

Grupa Przemysłu Rowerowego w okresie sprawozdawczym zorganizowała pokaz krajowej produkcji rowerów i części rowerowych na Targach Poznańskich i na WMEL, wykazując wysoki poziom jakościowy wyrobów oraz, że wszystkie części potrzebne do produkcji rowerów wyrabia się już w kraju, wobec czego import jest zupełnie zbędny. W związku z tym interweniowano w sprawie obniżenia kontyngentów przywozowych i niezmnieszenia stawek celnych, złożono memoriały o wprowadzenie zakazu przywozu części rowerowych oraz opon i dętek.

Grupa prowadziła akcję propagandową dla rozpowszechniania roweru, wydając szereg ulotek i prospektów, które w kilkudziesięciu tysiącach egzemplarzy

rozosłano do wszystkich większych szkół w kraju, do gmin i kółek rolniczych oraz do Rad załogowych większych przedsiębiorstw dla rozdania robotnikom.

Dzięki staraniom Grupy zostały obniżone opłaty rejestracyjne od rowerów.

Prezydium Zarządu Grupy w 1936 r. stanowili: prezes — H. Landau, wiceprezisi — K. Jaworski i K. Wretowski.

Grupa Opakowań Blaszanych zajmowała się w okresie sprawozdawczym sprawami podatkowymi, a ze spraw celnych zagadnieniem obrotu uszlachetniającego.

Prezydium Zarządu Grupy w 1936 r. stanowili: L. Buchman i M. Szober.

Komisja Bezpieczeństwa Pracy rozwinęła w okresie sprawozdawczym bardzo intensywną działalność. Opracowano regulamin dla Kół Bezpieczeństwa Pracy w zrzeszonych fabrykach przemysłu metalowego oraz rozpoczęto organizację kół bezpieczeństwa pracy; zorganizowano w dniach 14—18 października cykl wykładów poświęconych zagadnieniu zwalczania nieszczęśliwych wypadków przy pracy dla kierowników kół bezpieczeństwa pracy na terenie poszczególnych przedsiębiorstw.

Nawiązany został ścisły kontakt z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych w W-wie, który udzielił Związkowi dotacji w wysokości 30.000 złotych na prowadzenie akcji bezpieczeństwa pracy w przemyśle metalowym, dalej z działem Bezpieczeństwa Pracy w Min. Opieki Społecznej.

W porozumieniu z wyżej wymienionymi instytucjami oraz Instytutem Spraw Społecznych, Sekcją Bezpieczeństwa Pracy przy Simplicie i Kołem Bezpieczeństwa Pracy przy Stow. Techników, Komisja Bezpieczeństwa Pracy P.Z.P.M. zorganizowała na Wystawie WMEL specjalny pawilon, poświęcony propagandzie idei bezpieczeństwa i higieny pracy.

W związku z Wystawą Związek wydał broszurę p. t. „O rozwój akcji zwalczania wypadków przy pracy“, której 1000 egzemplarzy rozdano w czasie Wystawy.

Poza tym z inicjatywy Komisji została utworzona specjalna Podkomisja w sprawie wypuszczania na rynek obrabiarek zaopatrzonych w zabezpieczenia, i ustalenia typów tych zabezpieczeń.

Prezydium Komisji stanowią: przewodniczący — p. K. Pichelski, wiceprzewodniczący pp. — T. Chrzanowski i M. Grabowski.

Komisja do spraw, związanych z nauką w przemyśle zarejestrowała w roku sprawozdawczym 197 umów z uczniami.

Komisja Łomu Żeliwnego wydała w okresie sprawozdawczym zaświadczeń na przywóz z zagranicy 45385 ton łomu żeliwnego.

Związek, tak jak w latach ubiegłych, stale współpracował w roku sprawozdawczym z Centralnym Związkiem Przemysłu Polskiego oraz z Izbą Przemysłowo-Handlową w Warszawie, przyjmując czynny udział w opracowaniu wszystkich zagadnień, dotyczących naszego przemysłu.

W Centralnym Związku Przemysłu Polskiego uczestniczyli z wyboru następujący reprezentanci

Związku, względnie przedstawiciele przemysłu metalowego:

W Prezydium Rady C.Z.P.P. pp. Piotr Drzewiecki i Stefan Przanowski;

w Radzie i w Grupie V (obejmującej przemysł metalowy) C.Z.P.P. — pp. Piotr Drzewiecki, Alfons Kühn, Leopold Wellisz i Gustaw Włodek;

w Zarządzie C.Z.P.P. p. Antoni Dunin-Ślepść;

w Komisji Pracy C.Z.P.P. — pp. K. Pichelski i Henryk Umiastowski;

w Radzie Kartelowej przy C.Z.P.P. — pp. Juliusz Milker i L. Wellisz.

W Izbie Przemysłowo-Handlowej w Warszawie, jako Rady tej Izby występowali pp. H. Brun, P. Drzewiecki, M. Górski, T. Karszo-Siedlewski, Cz. Klarner, A. Kręglewski, W. Mühsam, St. Przanowski, A. Rotwand, B. Wahren, L. Wellisz, A. Wierzbiński, G. Włodek; jako korespondenci Izby występowali pp. A. Dunin i J. Meyer.

W liczbie radców prowincjonalnych Izb Przemysłowo-Handlowych znajdowali się również liczni przedstawiciele poszczególnych okręgów zrzeszonego przemysłu metalowego.

W Radzie Traktatowej przy Związku Izb Przemysłowo-Handlowych przyjmowali udział pp. dyr. Antoni Dunin-Ślepść, zastępca — p. Leszek Sosnowski.

Celem uczestnictwa przedstawicieli Związku w czynnościach organów rządowych i samorządowych, przewidujących udział czynnika obywatelskiego, do konano w r. 1936 następujących delegacji z grona członków zrzeszonego przemysłu metalowego.

W Komisji Usprawnienia Przewozów Towarowych Ministerstwa Komunikacji przyjmował udział jako delegat P.Z.P.M. p. inż. Antoni Dunin, a jako zastępca p. Stanisław Taczanowski.

W roku sprawozdawczym do utworzonej przy Polskim Komitecie Normalizacyjnym Komisji Hutniczej zostali wybrani jako delegaci Związku pp.: Józef Mirowski i Gustaw Włodek.

Sprawy zawodowe.

Sprawy zawodowe Związku obejmują z jednej strony wystąpienia Związku w obronie interesów przemysłu metalowego jako całości do Władz, z drugiej strony prace bieżące, mające na celu zbieranie wszelkich danych o przemyśle metalowym i opracowywanie ich oraz informowanie członków i udzielanie im poparcia zarówno indywidualnego, jak i zbiorowego w ich wystąpieniach u Władz.

W okresie sprawozdawczym Związek występował wielokrotnie do Ministerstwa Przemysłu i Handlu, Skarbu, Komunikacji, Spraw Wojskowych, Opieki Społecznej, Spraw Wewnętrznych; do Biura Ekonomicznego Rady Ministrów, Komisariatu Rządu, jak również do organizacji gospodarczych — do Centralnego Związku Przemysłu Polskiego, Izb Przemysłowo-Handlowych, Związku Izb Przem.-Handlowych, Rady Traktatowej przy Związku Izb Przem.-Handlowych oraz utrzymywał stały kontakt z pokrewnymi związkami branżowymi.

Poza zagadnieniami o charakterze ogólnym, dotyczącymi wszystkich gałęzi przemysłu, Związek, w memoriałach, składanych PP. Ministrom i innym czynnikom miarodajnym oraz na konferencjach z udziałem przedstawicieli rządu, poruszył cały szereg postulatów, dotyczących wyłącznie przemysłu metalowego przetwórczego.

W marcu odbyła się Narada Gospodarcza, przy czym Zarząd Związku brał czynny udział w pracach przygotowawczych oraz konferencjach, odbytych w tej sprawie na terenie Centralnego Związku Przemysłu Polskiego, Warsz. Izby Przemysłowo-Handlowej oraz Związku Izb Przem.-Handlowych.

W dn. 31 marca został złożony obszerny memoriał do wszystkich miarodajnych czynników rządowych w sprawie przemysłu motoryzacyjnego w związku z powziętymi przez Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów uchwałami w sprawie zmiany polityki motoryzacyjnej w Polsce, które były b. niepomyślne dla rozwijającego się krajowego przemysłu motoryzacyjnego.

W dn. 10 czerwca odbyła się w Min. Przemysłu i Handlu pod przewodn. p. M. Kandla konferencja w sprawie ożywienia życia gospodarczego w dziedzinie przemysłu metalowego przetwórczego, mająca na celu urzeczywistnienie postulatów Narady Gospodarczej; na konferencji powtórzone zostały zgłoszone już uprzednio przez Związek postulaty. Na wniosek Związku utworzona została Komisja Międzyministerialna dla zaradzenia krytycznemu położeniu fabryk maszyn i narzędzi rolniczych, do której też skierowane zostały przez nas sprawy, dotyczące fabryk urządzeń młynskich.

Również w czerwcu w dn. 17.VI. Zarząd Związku był przyjęty przez P. Ministra Przemysłu i Handlu, Antoniego Romana. Jako zasadnicze zagadnienie wysunięte zostało stworzenie takich warunków, przy których przemysł mógłby pracować, chociażby z minimalnym zarobkiem, dokonywać amortyzacji i przeprowadzać najniezbędniejsze inwestycje.

Wobec powstałej obawy, że na pokrycie należności, przypadającej Polsce od Niemiec mogą być przyjęte artykuły przemysłu metalowego, wyrabiane w kraju, Związek wystąpił w szeregu konferencji oraz złożył memoriały czynnikom miarodajnym, protestując przeciwko takiemu załatwieniu sprawy i wykazując jakieby to stworzyło niebezpieczeństwo dla życia Państwa.

W grudniu Związek przesłał do Min. Przemysłu i Handlu, Biura Ekonomicznego Rady Ministrów i Min. Spraw Wojsk. do wiadomości odpis pisma, skierowanego do Komisji Międzyministerialnej dla Spraw Motoryzacji Kraju, w sprawie przyznania przemysłowi pomocniczemu kredytów zaliczkowych na wykonanie otrzymanych zamówień.

Do Ministerstwa Przemysłu i Handlu występowało stale w ciągu całego roku w sprawach celnych, a więc między innymi: o ograniczenie kontyngentów przywozowych części rowerów, maszyn do szycia; w sprawie przydzielenia kontyngentu na import krosien z Polski do Czechosłowacji; w sprawie usunięcia trudności przy eksporcie części zamiennych do maszyn rolniczych; w sprawie uzupełnień list maszyn niewyrabianych w kraju w związku z wystąpieniem W. Brytanii o rozszerzenie listy maszyn, korzystających z au-

tonomicznej ulgi celnej na podstawie traktatu polsko-angielskiego.

Poza tym do Min. Przemysłu i Handlu wystąpiono w sprawie rewindykacji należności, zamrożonych w Rumunii i w Brazylii.

Do Min. Przemysłu i Handlu i Min. Skarbu wystąpiono o ograniczenie przywozu zagranicznych maszyn biurowych do pisania, celem poparcia produkcji krajowej; w sprawie niedopuszczenia do przywozu z zagranicy maszyn i urządzeń dla budującej się cukrowni, wobec wyrabiania wszystkich tych maszyn w kraju.

Do Min. Przemysłu i Handlu i do Rady Traktatowej w sprawie importu szeregu artykułów przemysłu metalowego, w związku z rokowaniami o zmianę traktatu handlowego z Austrią; w sprawie ograniczenia kontyngentów lub zwiększenia ochrony celnej na dźwigi elektryczne.

Ponadto do Rady Traktatowej wystąpiono w sprawie układów kontyngentowych z Danią i Szwajcarią.

Do Centralnej Komisji Przywozowej o nieudzielenie pozwoleń przywozu na łyżki z blachy stalowej nierdzewnej.

Do Min. Skarbu wystąpiono w sprawie ułatwienia bezcelowego importu surowców; poza tym wystąpiono w sprawie zmiany ustawy o świadectwach przemysłowych.

Do Min. Komunikacji wystąpiono w sprawie obniżenia kosztów przewozu blachy ocynkowanej; o niższą stawkę taryfy kolejowej na maszyny i narzędzia dla przemysłu betonowego; w sprawie przywrócenia anulowanej niższej stawki przewozowej dla łańcuchów, która to sprawa została pomyślnie załatwiona.

Do Min. Poczty i Telegrafów i Min. Komunikacji wystąpiono w sprawie taryfy przewozowej na elementy i baterie.

Do Min. Spraw Wewnętrznych wystąpiono w sprawie obniżenia podatku od plakatów i reklam blaszanych.

Do Min. Opieki Społecznej w sprawie opakowań z blachy białej do kosmetyków.

Poza tym Min. Opieki Społecznej poinformowano o rezultatach prac Związku w dziedzinie bezpieczeństwa pracy w roku 1935, przedstawiono program na rok 1936, 1937, a częściowo na rok 1938 oraz wystąpiono w sprawie rozszerzenia ram dotychczasowej pomocy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych dla celów akcji zwalczania wypadków przy pracy w przemyśle metalowym przetwórczym, prowadzonej na terenie Związku przez Komisję Bezpieczeństwa Pracy.

Do Związku Izby Przem.-Handlowej wystąpiono z wnioskiem o zwrócenie się do Władz Państwowych w sprawie rozciągnięcia analogicznych ulg zastosowanych wobec rolnictwa oraz samorządów również dla przemysłu, lecz jedynie względem zadłużenia wobec instytucji prawa publicznego; następnie w sprawie udziału przedstawiciela przemysłu metalowego w projektowanej Radzie Handlu Zagranicznego i w jej Komitecie Przywozowym, który ma przejąć funkcje obecnej Centralnej Komisji Przywozowej.

Ponadto Związek wystąpił przez Związek Izby z energicznym sprzeciwem przeciwko projektowanej nowej procedurze otrzymywania przez fabryki pozwo-

leń na import potrzebnych im artykułów, jako znacznie komplikującej tę sprawę. Wszystkie inne Związki całkowicie się do tego sprzeciwu przyłączyły i sprawa została zaniechana.

Do Izby Warszawskiej i Łódzkiej przesłano opinię w sprawie specjalnych ulg w zakresie podatku dochodowego dla inwestycji i odpisów amortyzacyjnych.

Izbie Przem.-Handlowej w Warszawie podano listę kandydatów na rzeczoznawców z różnych działów branży metalowej.

Do Izby Przem.-Handlowej w Sosnowcu wystąpiono w sprawie niebezpieczeństwa, wynikającego dla przemysłu krajowego z wprowadzenia konwencyjnej niższej celnej francuskiej na nożyczki.

W okresie sprawozdawczym Związek prowadził bardzo intensywnie starania o ograniczenie zbędnego importu, współpracując w tej sprawie z innymi Związkami, jak Związek Przemysłu Chemicznego, Konfekcyjnego i in. celem zastąpienia wyrobów zagranicznych wyrobami krajowymi.

W grudniu odbyło się na terenie Związku posiedzenie z udziałem przedstawicieli przemysłu chemicznego, przedstawicieli hut oraz zainteresowanych fabryk związkowych w sprawie zagadnień, związanych z zaopatrzeniem fabryk chemicznych w urządzenia i aparaty krajowej produkcji.

P. Z. P. M. brał żywy udział w dyskusowaniu zagadnień ulg podatkowych, związanych z inwestycjami przemysłowymi. Pozytywnym wynikiem tej dyskusji było narazie zaniechanie projektu zniesienia ulg w budownictwie.

Wspólnie z Centr. Związkiem P.P. czynił Związek starania o zgodę ze strony Min. Skarbu na amortyzację po terminie teoretycznej używalności w wypadkach, gdy w tym terminie nie została spisana całkowita wartość amortyzowanego obiektu. Na skutek tych starań Ministerstwo wydało obszerne zarządzenie w tej sprawie.

W związku z Wystawą WMEL Związek w okresie sprawozdawczym rozesłał do fabryk zrzeszonych cały szereg okólników celem zebrania odpowiednich materiałów statystycznych dla opracowania na Wystawę tablic, ilustrujących stan przemysłu metalowego w Polsce. Oprócz tablic, Związek opracował na WMEL mapę rozmieszczenia zakładów przemysłu metalowego w Polsce.

W związku z Wystawą oraz dla uczczenia 30-lecia istnienia Związku i 10-lecia wydawnictwa „Przemysł Metalowy“ wydano dwa specjalne numery „Przemysłu Metalowego“, jeden jubileuszowy, a drugi na zamknięcie Wystawy, w których zamieszczono szereg artykułów z dziedziny przemysłu metalowego.

W marcu odbyła się wycieczka do Niemiec na Targi Lipskie przemysłowców metalowych, zorganizowana przez wydawnictwo „Przemysł Metalowy“, która zwiedziła poza tym Salon Samochodowy w Berlinie oraz 8 najpoważniejszych przedsiębiorstw metalowych w Niemczech.

Sprawy celne.

Na początku roku 1936 w sprawach celnych odbywały się rokowania z Belgią i Szwecją, w sprawach kontyngentowych prowadzono rokowania z Estonią, Francją i Turcją.

Jednocześnie rozpoczęły się rokowania traktatowe o zmianę traktatów handlowych z Austrią, Francją i Szwajcarią.

W okresie sprawozdawczym weszła również w życie umowa z Z.S.R.R., która uprzyścipleniła kontrahentowi zniżki celne konwencyjne, stosowane do innych państw.

W drugim kwartale roku sprawozdawczego nastąpiły w dziedzinie celnej daleko idące zmiany, wywołane wprowadzeniem przepisów dewizowych, związanych z zakazami przywozu wszystkich towarów. Ze swej strony P.Z.P.M. czuwał nad ułatwieniem importu niezbędnych dla przemysłu metalowego przetwórczego surowców.

W okresie sprawozdawczym parokrotnie wznowiono rokowania z Niemcami w sprawie kontyngentów przywozowych, gdyż bilans handlowy z Niemcami nie osiągał poziomu przewidzianego w traktacie, wykazując bardzo poważne zmiany w artykułach przywożonych do Polski.

W końcu lipca wszedł w życie nowy traktat francuski, zawierający szereg zniżek celnych, z których zniżka celna na nożyczki przyczyniła się do konieczności wstrzymania pracy w tych działach przemysłu krajowego. O ile chodzi o eksport polski do Francji, to zyskał on nowe podstawy w postaci udostępnienia ceł taryfy minimalnej francuskiej, niestety jednak zniżka franka francuskiego ograniczyła znacznie możliwości wyzyskania tego faktu. W związku z eksportem do Francji P.Z.P.M. wziął udział w misji przemysłu polskiego, która odbyła wycieczkę do Francji, studiując na miejscu możliwości ulokowania we Francji polskich artykułów przemysłu metalowego przetwórczego, a w szczególności maszyn włókienniczych i rolniczych, posiadających pewne widoki eksportu na rynek francuski.

W lipcu przybyła do Warszawy delegacja szwajcarska, rokująca z rządem polskim na temat rewizji traktatu handlowego w kierunku załatwienia spraw rozrachunków dewizowych, jak i uzyskania nowych koncesji celnych.

W okresie sprawozdawczym ukazał się cały szereg nowych rozporządzeń z dziedziny celnej, a mianowicie:

W końcu kwietnia ukazało się nowe rozporządzenie o ulgach celnych, które przyniosło szereg zmian, podanych w Nr. 10 „Przemysłu Metalowego“.

W kwietniu ukazało się również ważne rozporządzenie w formie okólnika o obrocie uszlachetniającym czynnym.

W maju ukazały się doniosłe rozporządzenia, odnoszące się do obrotu towarowego z zagranicą: rozporządzenie o utworzeniu Komisji Obrotu Towarowego, mającej za zadanie kontrolowanie obrotów handlowych z zagranicą; rozporządzenie o rozszerzeniu zakazów przywozu na wszystkie towary z wyjątkiem oddzielnie wymienionych; wreszcie rozporządzenie o warunkach udzielania pozwoleń na przywóz. Wszystkie te trzy rozporządzenia wiążą się z ostatnio wprowadzonymi przepisami w sprawie obrotu dewizami i zagranicznymi środkami płatniczymi.

W końcu października ukazało się nowe okresowe rozporządzenie o ulgach celnych, które dotknęło też krajową produkcję maszyn rolniczych, pogłębiając istniejące ulgi celne i rozszerzając zakres tych ulg na szereg maszyn wyrabianych w kraju.

Pierwotnie było projektowane udzielenie większych ulg, lecz wskutek zawczasu przeprowadzonej interwencji Związku zamierzone ulgi zostały znacznie zmodyfikowane.

Zaświadczenia.

W roku sprawozdawczym, jak i w latach poprzednich, importerom polskim były udzielane przez Min. Skarbu w porozumieniu z Min. Przemysłu i Handlu ulgi celne dla maszyn nie wyrabianych w kraju. Ulgi te przyznawano na podstawie zaświadczeń, wydawanych przez Polski Związek Przemysłowców Metalowych.

W dziale wydawania zaświadczeń o niewyrabialności maszyn zaznaczyło się w okresie sprawozdawczym poważne ożywienie, co wskazuje na zwiększenie tempa inwestycji w przemyśle i rzemiośle.

Zaświadczeń takich w ciągu roku 1936 wydał Związek 1847 (wobec 538 w roku 1935, 405 w 1934 r., 161 w 1933 r., 163 w 1932 r., 245 w 1931 r., 310 w 1930 r.). Dotyczyły one następujących rodzajów i ilości maszyn:

Obrabiarki do metali	591	maszyn
Maszyny włókiennicze	651	„
„ dla przem. papierniczego	146	„
„ drukarskie i introligatorskie	153	„
„ dla przem. szklanego	16	„
Środki przewozowe i motory	8	„
Maszyny dla przem. gumowego	29	„
Masz. dla przem. skór. i szewskiego	167	„
„ elektryczne	515	„
„ dla przem. drzewnego	69	„
„ dla przem. chemicznego	169	„
„ dla przem. spożywczego	248	„
„ różne	1245	„
Razem		4007 „

Odmówiono wydania zaświadczeń z uwagi na możliwość otrzymania odnośnych maszyn w kraju w 373 wypadkach.

PAŃSTWOWE ZAKŁADY INŻYNIERSTWA

Sprawy eksportowe. Biblioteka F. M. „Ursus“

W okresie sprawozdawczym Wydział Eksportowy P. Z. P. M. w swych pracach stale dążył do usuwania przeszkód w eksporcie, jednakże w zakresie eksportu rok 1936 nie może być zaliczony do pomyślnych. Zauważona poprawa życia gospodarczego nie tylko nie zwiększyła eksportu przemysłu metalowego, lecz przeciwnie w ogólnym wyniku eksport wykazał pewien spadek. Głównymi przyczynami, które wpłynęły na zmniejszenie się eksportu, są trudności reglamentacyjne oraz restrykcje dewizowe, stosowane przez inne państwa dla zabezpieczenia się przed importem zagranicznych towarów. W stosunku do niektórych państw brak traktatów handlowych też utrudnia eksport.

W warunkach utrudnionego i malejącego eksportu tym większą wagę posiada usunięcie zbędnego importu t. j. importu artykułów wyrabianych w kraju; szczególnie w dziedzinie przemysłu metalowego, jako podstawy nie tylko gospodarczej, lecz i obronnej Państwa. To też Związek zagadnienie zbędnego importu przy każdej sposobności wysuwał na pierwsze miejsce.

W dążeniu do rozszerzenia zakresu ekspansji naszego eksportu w ostatnich czasach został nawiązany kontakt ze sferami handlowymi i przemysłowymi Francji.

W okresie sprawozdawczym Wydział Eksportowy Związku zajmował się również sprawą penetracji rynku palestyńskiego, który przedstawia ogromne możliwości eksportowe dla całego szeregu wyrobów przemysłu metalowego. W sprawie eksportu na rynek Bliskiego Wschodu występowano do Min. Przemysłu i Handlu, Państw. Instytutu Eksportowego i Izby Przem. Handlowej w W-wie. W związku z tą sprawą przy P. Z. P. M. odbywały się konferencje, mające na celu zorganizowanie wspólnej akcji firm eksportujących.

Według danych Wydziału eksportowego P.Z.P.M. ogółem w 1936 r. wywieziono zagranicę artykułów metalowych wagi 15.218.687 kg. wartości zł. 8.226 938.—, gdy w roku 1935 było 19.349.596 kg. za zł. 11.368 576., czyli mniej o 21% co do wagi i 28% co do wartości wywiezionych artykułów. Jeden kilogram wywiezionego towaru kosztował zł. 0.54, gdy w roku 1935 kosztował zł. 0.58.

Na spadek eksportu ilościowo wpłynęło zmniejszenie się wywozu blachy ocynkowanej, nieczwń blaszanych emaliowanych, przewodów rurowych i narzędzi rolniczych prawie o połowę w porównaniu do roku poprzedniego, wywóz części wagonów (osie), wynoszący w r. 1936 zaledwie 10% poprzedniego wywozu. Maszyny włókiennicze i gwoździe utrzymały się na zeszłorocznej stopie; odlewy żeliwne wykazały nieznaczny wzrost i tylko wywóz drutów wzrósł w dwójnasób, dzięki przynależności do wszechświatowej organizacji.

Co do miejsca przeznaczenia, towary rozchodziły się:

w Europie — w ilości 10.121.951 kg. wartości zł. 4.924.452. —,

w Azji — w ilości 843.125 kg. wartości zł. 418.702. —,

w Afryce — w ilości 1.954.117 kg. wartości zł. 1.563.458. —,

w Ameryce — w ilości 2.272.106 kg. wartości zł. 1.296.071. —,

w Australii — w ilości 27.388 kg. wartości zł. 24.255. —.

Należna suma zwrotu cła wynosiła ogółem zł. 1.046.695.53, co stanowi 12,7% wartości wywiezionego towaru.

Sprawy przewozowe.

W celu ustalenia planu przewozów towarowych oraz rozważania bieżących spraw, związanych z ich wykonaniem na kolejach, została utworzona i działała już w 1936 roku przy Ministerstwie Komunikacji stała Komisja dla spraw przewozowych jako organ informacyjno-opiniotwórczy. W skład Komisji wchodzi przedstawiciel Związku. Posiedzenia Komisji były zwoływane w drugiej dekadzie miesięcy: lutego, kwietnia, czerwca, września, października i listopada. W związku z tym Związek zwrócił się do wszystkich fabryk członkowskich o komunikowanie wszystkich swych decyzji, dotyczących przewozów kolejowych.

Nowe działy produkcji.

W ciągu roku 1936 szereg fabryk związkowych wprowadziło u siebie nowe działy wytwórczości, rozpoczynając wyrób nowych artykułów i przyczyniając się w ten sposób do rozszerzenia zakresu produkcji krajowej i zmniejszenia zależności rynku od przywozu z zagranicy. Dane o produkcji zebrane w 1936 roku posłużyły jako materiał do spisu wyrobów członkowskich fabryk wydane w 1937 r.

Sprawy robotnicze.

W roku sprawozdawczym zaobserwowano znaczne zwiększenie się liczby strajków w przemyśle, szczególnie okupacyjnych, które miały miejsce w szeregu fabryk przemysłu metalowego i trwały nieraz po kilka tygodni. Tłem zatargów były częściowo sprawy ekonomiczne, lecz w wielu wypadkach też agitacja wyrotowa. Na ten temat odbył się szereg konferencji w Min. Przemysłu i Handlu z przedstawicielami Centr. Zw. P. P., na których uzgodniono poglądy co do oceny tego zjawiska i konieczności jego zwalczania.

W ciągu roku 1936 zostały zawarte umowy zbiorowe w Oddziałach: Bielskim, Poznańskim, Pomorskim, Włocławskim, Łódzkim, Krakowskim (w poszczególnych fabrykach).

W Oddziale Warszawskim umowa z r. 1928 wygasła w 1929 r. i dłuższy czas istniał stan bezumowny, z wyjątkiem odlewni, które zawarły umowy w 1934 r. W listopadzie roku sprawozdawczego Związek Robotników Przemysłu Metalowego w Polsce wystąpił do P. Z. P. M. o zawarcie ogólnej umowy zbiorowej na terenie Oddziału Warszawskiego. Pertraktacje zostały zakończone zawarciem umowy zbiorowej w dn. 3 grudnia 1936 roku.

Dalej przeprowadzona została na terenach zakładów przemysłowych organizacja bezpieczeństwa przeciwpożarowego, jak również w końcu ub. roku ustalone zostały normy świadczeń na „Pomoc Zimową“ dla bezrobotnych i świadczenia te obowiązywały do marca r. bież. włącznie.

Sprawy społeczne i filantropijne.

W roku sprawozdawczym wydatkowano na cele społeczne i filantropijne w ramach ustalonego prelimitarza:

- 1) na Kasę im. Mianowskiego zł. 100.—
- 2) na Szkołnictwo Zawodowe przy Muzeum Rzemiosła i Sztuki zł. 200.—
- 3) na różne ofiary zł. 734.85

Ogółem zł. 1,034.85

Wzorem lat ubiegłych fabryki związkowe udzieliły w ciągu roku za pośrednictwem Związku 60 praktyk wakacyjnych studentom i uczniom szkół technicznych; w tej ilości 44 płatne praktyki i 16 bezpłatnych. Tak stosunkowo mała ilość praktyk udzielonych przez Związek była wynikiem udzielania praktyk przez fabryki bezpośrednio na rzecz akcji Przysposobienia Gospodarczego.

Na odbytych w roku sprawozdawczym 4 posiedzeniach Zarządu Funduszu Stypendialnego im. Pracowników S. A. Budowy Parowozów, przyznano stypendia byłym pracownikom S. A. Budowy Parowozów.

Biblioteka.

Biblioteka P. Z. P. M. powiększyła się w roku sprawozdawczym o 59 książek oraz o 111 broszur. Wobec powyższego liczyła ona w końcu 1936 roku 1074 książki oraz 1805 broszur.

Biuro Związku.

W ciągu roku 1936 biuro Związku otrzymało 11402 listy, wysłało 7618 listów. W tej ostatniej liczbie zawierają się liczone jako pojedyncze jednobrzmiące listy wysyłane pod jednym numerem do wszystkich fabryk związkowych. W roku 1935 Związek otrzymał 5020 listów, wysłał zaś 5104 listy.

Rada P. Z. P. M.

We wtorek dnia 15-go czerwca r. b. o godz. 17-ej w lokalu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych w Warszawie (Marszałkowska 140), odbędzie się posiedzenie Rady Związku z następującym porządkiem obrad:

1. Zatwierdzenie protokołów posiedzeń z dn. 15. XII. 1936 r. i 8. II. 1937 r.
2. Sprawozdanie Dyrekcji z działalności za czas od 1.XII.36 r. do 1.VI.1937 r.
3. Stan finansowy na dzień 1 czerwca 1937 r.
4. Sprawozdanie budżetowe za 1936 r.
5. Sprawy będące przedmiotem obrad Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia P. Z. P. M. w dn. 15 czerwca 1937 r.
6. Sprawozdania członków Rady o stanie przemysłu metalowego w oddziałach i grupach zawodowych Związku.
7. Sprawy bieżące.
8. Wnioski członków.

Członkowie Rady, którzy nie będą mogli przybyć na posiedzenie powyższe, proszeni są o zakomunikowanie pisemne informacji odnośnie p. 6, będących podstawą oświadczeń składanych Rządowi i wiadomości ogłaszanych w prasie o stanie przemysłu metalowego.

Walne Zgromadzenie P. Z. P. M.

We wtorek dnia 15 czerwca 1937 r. o godz. 19-ej w lokalu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych w Warszawie (Marszałkowska 140) odbędzie się Zwyczajne Walne Zgromadzenie P. Z. P. M. z następującym porządkiem obrad:

1. Otwarcie Zgromadzenia przez Prezesa Rady oraz wybór przewodniczącego, sekretarza i skrutatorów.
2. Zatwierdzenie protokołu Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia z dnia 15 grudnia 1936 r.
3. Sprawozdanie z działalności Związku za 1936 rok.
4. Bilans na dzień 31 grudnia 1936 r., sprawozdanie Komisji Rewizyjnej i udzielenie absolutorium Radzie i Zarządowi.
5. Uzupełniające wybory członków Rady oraz członków Komisji Rewizyjnej.
6. Sprawy bieżące.
7. Wnioski członków.

Powyższe Zgromadzenie Walne na podstawie art. 34 Statutu zwołane jest w jednym terminie i będzie prawomocne bez względu na liczbę członków obecnych.

Sowiecki przemysł metalowy

Sowiecki przemysł metalowy. W bardzo szeroko ujętym opracowaniu podaje E. Prost, profesor uniwersytetu w Leodium w „Revue Universelle des Mines, de la Métallurgie des Travaux Publics“ (1936 — Nr. 79) nadzwyczaj interesujące dane o rozwoju sowieckiego przemysłu metalowego od 1929 r. Jednocześnie porusza sprawy zarządzeń rządowych, mających na celu podtrzymanie produkcji krajowej i uniezależnienie się od zagranicy. Podczas pierwszych lat wojny 1914—1917 wytwórczość w Rosji sowieckiej utrzymywała się mniej więcej na poziomie wytwórczości 1913 roku. Po rewolucji 1917 roku wytwórczość Sowietów w tej dziedzinie silnie spadła i po dziesięciu latach dopiero da się zauważyć stały jej wzrost.

Autor porusza dalej rozwój poszczególnych ośrodków przemysłowych i twierdzi, że, pomijając bogactwa kopalniane Rosji sowieckiej, kraj ten w produkcji światowej metali pólzslachetnych zajmował w 1913 roku nieznaczną rolę.

Wybijał się wtedy tylko przemysł miedziany,

cynk natomiast i ołów słabo eksportowano. Miedzi wydobyto w 1913 r. około 43.000 ton, z czego 18% w Rosji europejskiej, co pokryło około 80% całego spożycia; $\frac{4}{5}$ wydobyto na Uralu i Kaukazie. Syberja dostarczyła bardzo niewiele tego metalu. W końcu wojny światowej nastąpił zanik produkcji miedzi, (1921/22 tylko 877-ton) a poprawa nastąpiła dopiero w 1926 roku.

W 1929 r. wydobyto miedzi 27.000 ton. W 1934 roku produkcja miedzi wyniosła 53.353 tony, w 1935 roku 75.400 ton.

Na planowaną w 1936 r. produkcję 110.000 ton otrzymano 100.000 ton miedzi, a na 1937 r. plan eksploatacji złóż miedzianych przewiduje 155.000 ton, wobec przewidywanego zapotrzebowania w ilości 175.000 ton. Cynku w 1913 r. wydobyto w Rosji około 12.700 ton t. j. $\frac{1}{3}$ zużycia, resztę dostarczała głównie Polska. W 1928 r. w ramach pierwszej pięcioletki wyprodukowano 4.300 ton, t. j. 13% zużycia, a w 1934 r. około 28.000 ton, wobec 32.000 ton zużycia. W tym samym roku inne państwa europejskie wyprodukowały około

590.000 ton cynku. W 1935 r. produkcja cynku w Rosji sowieckiej wzrosła do 30.000 ton, a na planowaną w 1936 roku produkcję 60.000 ton otrzymano 45.000 ton. Na 1937 rok plan produkcji przewiduje 90.000 ton, wobec przewidywanego zapotrzebowania około 117.000 ton.

Produkcja ołowiu wyniosła w 1913 roku nie wiele ponad 1.000 ton, wobec zapotrzebowania w ilości 50.000 ton. W 1929 r. wyprodukowano już 6.200 ton, a w pierwszej pięciolatce, t. j. w 1931 r. 16.100 ton, w 1934 roku 27.200 ton. W 1935 roku produkcja ołowiu w Sowietach wzrosła do 32.165 ton, a na planowaną ilość 75.000 ton na 1936 rok rzeczywista produkcja dała zaledwie 51.000 ton. Na 1937 w planie produkcji przewidziano 115.000 ton, wobec zapotrzebowania około 167.000 ton. Zaledwie w ostatnich latach zaczęto w Rosji sowieckiej produkcję tak ważnego ze względów przemysłowych i wojskowych metalu, jakim jest bezsprzecznie aluminium.

Produkcja jego zapoczątkowana została w 1932 r. w hucie Wołkowa koło Leningradu. Przerabiany był tam bauxyt z Tkwinu (250 klm. na wschód od Leningradu).

Zakłady aluminiowe imienia Kirowa, wyprodukowały w 1934 r. zaledwie 5.800 ton, a w 1935 r. około 8.000 ton. W tymże 1935 r. wybudowana została w Dniepropietrowsku (na północno-wschód od Odessy), duża fabryka, której produkcja obliczona jest rocznie na 40.000 ton. Poza tym przewiduje się budowa huty w Karelji o produkcji 8.000 — 11.000 ton oraz jeszcze jednej huty koło Kamieńska na Uralu o wydajności około 25.000 ton. Od 4.400 ton wyprodukowanych w 1933 roku wzrosła produkcja aluminium w Rosji do 14.400 w 1934 r. i 25.000 ton w 1935 roku.

W porównaniu do produkcji aluminium w innych państwach stała Rosja z 25.000 ton wyprodukowanymi w 1935 r. na drugim miejscu poza Niemcami, których produkcja w tym roku wyniosła 66.000 ton.

Z przewidzianej w planie produkcji na 1936 r. ilości 40.000 ton aluminium, wyprodukowane zostało 37.900 ton. Na rok obecny przewidywana jest produkcja 80.000 ton.

Co się tyczy niklu, to Rosja posiada w różnych punktach kraju bogate złoża rud niklowych. W 1930 r. uruchomiona została w Ufalesku (Ural) huta, w której po raz pierwszy w Sowietach rozpoczęto produkcję niklu. W 1934 r. huta ta wyprodukowała 900 ton, a pełna jej produkcja obliczona jest na 3.000 ton niklu rocznie. W 1933 postanowiono wybudować nową hutę, któraby eksploatować mogła złoża rud niklowych w Kalitowo (na południowy wschód od Orenburga).

Obecna produkcja tej huty wynosi 500 ton rocznie. Aby wykorzystać złoża niklowo-miedzianych rud na półwyspie Kolskim przewidziano tam również budowę hut, wobec czego należy przypuszczać, że Sowiety wkrótce będą mogły pokrywać całe swoje zapotrzebowanie na nikiel w kraju. Produkcja 1935 roku wyniosła 1800 ton, a w planie na 1937 r. przewidziana jest ilość 5000 ton niklu.

Wzrastająca jednakże stale w Sowietach produkcja zarówno żelaza jak i metali półszlachetnych nie może pokryć zwiększającego się wciąż zapotrzebowania kraju i Sowiety zmuszone są sprowadzać metale półszlachetne z zagranicy. Poniżej przytoczone ze-

stawienie obrazuje ilości metali nieżelaznych importowanych do Sowietów w ostatnich latach w tonach:

Metale	1933	1934	1935	1936
Miedź	7.882	11.551	32.203	46.168
Nikiel	3.498	4.253	5.582	7.215
Cyna	4.117	5.895	7.430	9.820
Ołów	16.405	18.731	31.889	29.719
Cynk	5.809	4.317	1.474	86
Aluminium	10.570	5.090	618	119
Razem	48.281	49.837	79.196	93.127

przy czym zmniejszający się do 1934 r. import tych metali z Anglii wzrósł w 1935 roku prawie w dwójnasób. Przedstawicielstwo handlowe Sowietów w Londynie w pierwszych dwóch miesiącach 1937 r. na sprowadzoną w tym okresie z zagranicy ilość 5.166 ton miedzi, 9.310 ton ołowiu, 1.783 ton cyny i 1.216 ton niklu, zakupiło w Anglii tych metali na sumę 484.016 £. (wobec 325.017 £. w tym samym czasokresie 1936 r.). Również wzmógł się import metali z Holandii, podczas kiedy przywóz ich do Sowietów z Francji zmalał prawie do połowy.

Miedź sprowadzają Sowiety częściowo z Ameryki i Belgii, nikiel z Anglii, Francji i Kanady. Ołów sprowadzany jest głównie z Australii i częściowo z Meksyku, cynę natomiast dostarcza w $\frac{9}{10}$ Holandia, poza tym Belgia i w nieznacznej ilości Wielka Brytania.

Co się tyczy szlachetnych kruszców, to złota w 1913 roku Rosja wydobyla 33.430 kg. t. j. 4,8% światowej produkcji. Rosja stała wtedy na 4 miejscu po Transwaalu, Ameryce i Australii. Głównym terenem kopalnianym złota była wtedy Syberia Wschodnia (70% produkcji), 12% produkcji przypadło na Syberię Zachodnią, reszta na Ural. Spowodowany przez wojnę światową i rewolucję spadek produkcji złota zakończył się w 1929 roku, w którym produkcja doszła do normy 1913 r.

Od 1929 — 1932 r. produkcja złota w Sowietach wzrosła z 33.750 kg. do 62.000 kg. W połowie 1933 r. produkcja złota w kopalniach syberyjskich przez znaczne zwiększenie rąk roboczych w tej dziedzinie ogromnie się powiększa. W 1935 r. w kopalniach tych pracowało 400.000 robotników. Od 1934 r. zajmuje Rosja z 132.570 kg. wyprodukowanymi w tymże roku złota drugie miejsce w świecie za Transwaalem z jego produkcją 325.900 kg.

Produkcja srebra w Sowietach wyniosła w 1933 r. zaledwie 12.450 kg., pokryła jednakże całkowicie zapotrzebowanie wewnętrzne.

Kopalnie platyny w Sowietach znajdują się na Uralu w byłym gubernatorstwie Permu (w 1819 r. odkryte). Poza tym platynę wydobywa się na Syberii i w Ałtaju.

Przed wojną 90% całkowitej produkcji platyny pokrywała Rosja, resztę zaś Kolumbia.

Wojna i rewolucja spowodowały całkowity prawie zanik produkcji platyny w Sowietach. Produkcja jej w 1913 r. wyniosła 4.900 kg., w 1918 wydobyto zaledwie 1.342 kg., w 1924 roku — 2.948 kg. a w 1933 około 3.300 kilogramów.

S. T.